

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้รายงานได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 1.1 วิสัยทัศน์
 - 1.2 หลักการ
 - 1.3 จุดหมาย
 - 1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
 - 1.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. เอกสารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 - 2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 2.2 หลักสูตรวิชาภาษาไทย
 - 2.3 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
3. เอกสารเกี่ยวกับการเขียน
 - 3.1 ความหมายของการเขียน
 - 3.2 ความสำคัญของการเขียน
 - 3.3 องค์ประกอบของการเขียน
 - 3.4 ประเภทของการเขียน
4. เอกสารเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
 - 4.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
 - 4.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
 - 4.3 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
 - 4.4 ประเภทของความคิด
 - 4.5 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์
 - 4.6 กระบวนการคิดสร้างสรรค์

- 4.7 การพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
- 4.8 ความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 4.9 การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
- 5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรม
 - 5.1 ความหมายของชุดกิจกรรม
 - 5.2 หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับชุดกิจกรรม
 - 5.3 ประเภทของชุดกิจกรรม
 - 5.4 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม
 - 5.5 ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม
 - 5.6 การหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรม
 - 5.7 ขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรม
 - 5.8 คุณค่าของชุดกิจกรรม
- 6. เอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล
 - 6.1 องค์ประกอบของการวัดผลประเมินผล
 - 6.2 การวัดและประเมินผลการเขียนสร้างสรรค์
 - 6.3 หลักการเขียนแบบทดสอบ
 - 6.4 ประโยชน์ของแบบทดสอบ
 - 6.5 กระบวนการสร้างแบบทดสอบ
 - 6.6 คุณลักษณะของแบบทดสอบที่ดี
- 7. เอกสารเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 7.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 7.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
- 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและ

เป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต

3. มีวินัย

4. ใฝ่เรียนรู้

5. อยู่อย่างพอเพียง

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

7. รักความเป็นไทย

8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

เอกสารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย

2. คณิตศาสตร์

3. วิทยาศาสตร์

4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

5. สุขศึกษาและพลศึกษา

6. ศิลปะ

7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี

8. ภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรวิชาภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ชนิดต่างๆ การอ่านในใจ เพื่อสร้างความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

การเขียน การเขียนสะกดตามอักขรวิธี การเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อยคำและรูปแบบต่างๆ ของการเขียน ซึ่งรวมถึงการเขียนเรียงความ ย่อความ รายงานชนิดต่างๆ การเขียนตามจินตนาการ วิเคราะห์วิจารณ์ และเขียนเชิงสร้างสรรค์

การฟัง การดู และการพูด การฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ การพูดแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก พูดลำดับเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล การพูดในโอกาสต่างๆ ทั้งเป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ และการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ

หลักการใช้ภาษาไทย ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย การใช้ภาษาให้ถูกต้อง เหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่างๆ และอิทธิพลของ ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิด คุณค่าของงานประพันธ์ และความเพลิดเพลิน การเรียนรู้และทำความเข้าใจบทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิด ความซาบซึ้งและภูมิใจ ในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียน เรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่าง มีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และ ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

กรมวิชาการ (2545, หน้า 2) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามมาตรฐาน การเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนจะต้องศึกษา วิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ ภาษาไทย รวมทั้งเอกสารประกอบหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในส่วนบทบาทของผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้บอกความรู้แก่ผู้เรียนเป็นสนับสนุน เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

1. เลือกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องเลือกรูปแบบการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้แบบทดลอง แบบโครงงาน แบบศูนย์การเรียนรู้ แบบสืบสวนสอบสวน แบบอภิปราย แบบสำรวจ แบบร่วมมือ เป็นต้น

2. คิดค้นเทคนิคกลวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถคิดค้นรูปแบบการจัด กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ และนำมาใช้ให้เหมาะสมกับปัจจัยต่างๆ เช่น ความรู้ความสามารถ ด้านเนื้อหา ความสนใจและวัยของผู้เรียน ความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น เวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน

3. จัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ ผู้สอนสามารถเลือก นำมาใช้หรือปรับใช้ โดยคำนึงถึงสภาพและลักษณะของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตาม กระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

3.1 การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการจัดการประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ เหมือนกับการทำงานในชีวิตจริง ให้รู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ รู้จักวิธีการ วางแผน คิดวิเคราะห์ ประเมินผลการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง และฝึกการเป็นผู้นำ และผู้ตาม ลักษณะของโครงงาน เป็นเรื่องของการศึกษา ค้นคว้าทดลอง ตรวจสอบ สมมติฐาน โดยอาศัย การศึกษา วิเคราะห์ ใช้ทักษะกระบวนการ

3.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการหรือการพัฒนา พฤติกรรมที่จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ผลงาน ความรู้สึก และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ร่วมงาน ลักษณะของการสอนแบบนี้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ยึดกลุ่มร่วมกันเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเองจนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ จากการปฏิบัติงานไปใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข

3.3 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิด มีวิธีการหลากหลายวิธีการหนึ่งคือ การใช้คำถามอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมที่พัฒนาทักษะความคิดในการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนจะต้องใช้คำพูดและวิธีการต่างๆ กระตุ้นให้นักเรียนคิด ลงมือปฏิบัติ ประเมิน ปรับปรุง แก้ไข พัฒนางานของตน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กิจกรรมการอภิปราย การวิเคราะห์ การวิจารณ์ การค้นคว้า การทำโครงการ ฯลฯ นอกจากนี้ ผู้สอนยังต้องสอดแทรกคุณธรรมในกระบวนการคิดควบคู่ไปด้วย เช่น ความรับผิดชอบ ความอดทน ความเพียรพยายาม นอกจากนี้ควรจัดการกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนดำเนินชีวิตในอนาคตเพื่อให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

3.4 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร โดยการจัดการกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการใช้ภาษา ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ด้วยการจัดการกิจกรรมในห้องเรียน ในโรงเรียน และในชุมชน เช่น การเล่าเรื่อง การอภิปราย การวิจารณ์ การโต้เถียง การคัดลายมือ การเขียนเรียงความ การทำโครงการ การประกวดการอ่าน การศึกษาค้นคว้า การแข่งขันตอบคำถาม การอ่านทำนองเสนาะ

3.5 การพัฒนาการเรียนรู้หลักการใช้ภาษา จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมชาติของภาษาและวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย เกิดความตระหนักว่าภาษาที่มีความสำคัญและมีพลัง กิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้หลักการใช้ภาษา จำเป็นต้องจัดควบคู่และสัมพันธ์กับกิจกรรมพัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารทุกกิจกรรม

3.6 การพัฒนาการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรม เป็นการเรียนรู้เรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยในยุคสมัยต่างๆ และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การจัดการกิจกรรมจึงควรเน้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะภาษาเพื่อเรียนรู้เนื้อหาสาระด้วยการอ่าน พิเคราะห์ วิเคราะห์ วิจารณ์ ประเมินค่าวรรณคดีและวรรณกรรมอย่างมีเหตุผล มีการนำเสนอความเข้าใจ ความซาบซึ้ง ข้อคิดและประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การรายงาน การจัดแสดง การสร้างสรรค์วรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ฯลฯ ทั้งนี้จะเกิดผลทำให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นแนวทางในการผลิตผลงานเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

3.7 การพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิถีชีวิตและศิลปะการใช้ภาษาของคนในท้องถิ่น การจัดการกิจกรรมจำเป็นต้องให้ผู้เรียนใช้ทักษะภาษาเพื่อการเรียนรู้

เช่น การสัมภาษณ์ การรายงาน การทำโครงการ การจัดการแสดง เป็นต้น โรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมกันจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาทางภาษา

จากการศึกษาวิธีการที่กล่าวมาข้างต้น ผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวาง โดยใช้เทคนิควิธีการอย่างหลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และเรียนอย่างมีความสุข ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมของผู้เรียนและธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ที่เรียนเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

เอกสารเกี่ยวกับการเขียน

ความหมายของการเขียน

การเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่ใช้ในการสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยได้มีผู้ให้ความหมายของการเขียนไว้ ดังนี้

พิทยา ลิ้มมณี (2540, หน้า 312) กล่าวว่า การเขียน คือ การนำตัวหนังสือมาเรียบเรียงเพื่อสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจ

น้อมจิต เพชรวิเศษ (2541, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน คือ การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของคนเรามาเป็นตัวหนังสือ เพื่อเป็นการสื่อความหมายให้บุคคลอื่นได้เข้าใจความรู้สึกของตนเอง และการเขียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพได้ด้วย

กองทัพ เคลือบพนิชกุล (2542, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน คือ การใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด จินตนาการ ประสบการณ์ต่างๆ รวมทั้งอารมณ์และความรู้สึกกับข่าวสาร เป็นการสื่อสาร สื่อความหมายโดยใช้ตัวหนังสือตลอดจนเครื่องหมายต่างๆ เป็นสัญลักษณ์แทนถ้อยคำในภาษาพูด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความมุ่งหมายตามผู้เขียน การเขียนจึงเป็นทักษะที่ถาวรปรากฏอยู่นาน และงานเขียนจะเกิดผลดี หรือผลเสียขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อหาและกลวิธีการเขียนของผู้เขียน

พ่อน เปรมพันธุ์ (2542, หน้า 135) กล่าวว่า การเขียน หมายถึง การสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่ทำให้ภาษาลายลักษณ์อักษรและอุปกรณ์อื่นๆ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ หรือความในใจของผู้เขียนที่ต้องการให้ผู้อ่านรับทราบและเข้าใจ

ศศิธร วงศ์ชาติ (2542, หน้า 39) กล่าวว่า การเขียน คือ การเปลี่ยนภาษาพูดมาเป็นสัญลักษณ์คือตัวอักษร ซึ่งจะต้องเลือกความคิด คำ ประโยค ที่มีความหมายมาจัดประสบการณ์อย่างมีระเบียบ เพื่อให้ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยม และยังสามารถสื่อสารได้ด้วย

สุปราณี ดาราฉาย และคณะ (2542, หน้า 67) กล่าวว่า การเขียน หมายถึง การแสดง ความแตกต่างในด้านความคิดอ่านของมนุษย์ด้วยการเขียนออกมาเป็นข้อความ การเขียนดังกล่าว ได้เนื้อหาจากความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และทัศนคติของผู้เขียนเอง เมื่อประกอบเข้ากับ อุปนิสัยใจคอ บุคลิกลักษณะและความลึกซึ้งจิตใจของผู้เขียนแล้ว การเขียนนั้นมีลักษณะเฉพาะ หรือท่วงท่าของการเขียน (Style) ที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้เขียนออกมา ความมีเอกลักษณ์ในที่นี้ หมายถึง การที่ผู้เขียนมีแง่คิดในเรื่องหนึ่งๆ ไม่เหมือนใคร

รัชณี ภาซิม (2543, หน้า 13) กล่าวว่า การเขียน คือ การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด หรือ การสื่อสารกันด้วยลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ถูกต้องตามหลักภาษา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกัน

สกุณา เลิกนอก (2545, หน้า 14) กล่าวว่า การเขียนเป็นการส่งสารโดยใช้ตัวหนังสือ ตลอดจนเครื่องหมายต่างๆ เป็นสัญลักษณ์เพื่อถ่ายทอดความรู้สึก ความรู้และความคิดของผู้เขียน ไปยังผู้อ่าน

ถวัลย์ มาศจรัส (2546, หน้า 1) กล่าวว่า การเขียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความคิดเห็น ทรรศนะ อารมณ์ จินตนาการ และสิ่งที่ต้องการสื่อสารอื่นๆ ของตนเองผ่านงานเขียนโดยใช้สัญลักษณ์ที่กำหนดไว้ ร่วมกันเป็นสื่อกลางความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 203) ได้ให้ความหมายของการเขียน คือ เขียน ก. ชิดให้เป็นตัวเลข ชิดให้เป็นเส้นหรือรูปต่างๆ วาด แต่งหนังสือ

ฉลาด สมพงษ์ (2547, หน้า 13) กล่าวว่า การเขียน คือ การเรียบเรียงภาษาพูด เปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์หรือตัวอักษร ซึ่งจะต้องเลือกคำ ประโยค จากความคิดที่มีจุดหมายมาจัด ประสบการณ์อย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยม และสามารถ สื่อสารได้

อฤชร์ โพธิ์ (2547, หน้า 10) กล่าวว่า การเขียน คือ การเกิดความคิดแล้วรวบรวมและ เรียบเรียงความคิดนั้น ก่อนที่จะถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของภาษาเขียนให้ได้ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อ

จากการศึกษาความหมายของการเขียนสรุปได้ว่า การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึก คิดออกมาเป็นตัวเลข ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ เรียบเรียงให้เป็นคำ ประโยค หรือเรื่องราว ตามรูปแบบและถูกต้องตามหลักภาษา โดยอาศัยความรู้ ความคิด จินตนาการและประสบการณ์ เพื่อสื่อสารตามความต้องการของผู้เขียนไปยังผู้อ่านให้เข้าใจถูกต้องตรงกัน

ความสำคัญของการเขียน

เนื่องจากการเขียนเป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันเท่ากับทักษะการอ่าน จึงได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ ดังนี้

กองทัพ เคลือบพณิชกุล (2542, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันในสังคม
2. เป็นเครื่องมือวัดความเจริญทางด้านอารยธรรมทางภาษาของมนุษย์
3. เป็นเครื่องถ่ายทอดมรดกทางสติปัญญาของมนุษย์
4. เป็นอาชีพที่สุจริตที่สำคัญอย่างหนึ่งในปัจจุบัน
5. เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน
6. เป็นเครื่องจรรโลงใจแก่สังคมมนุษย์ที่ให้ความเพลิดเพลินแก่คนทุกเพศทุกวัย

ฟ็อน เปรมพันธุ์ (2542, หน้า 136) กล่าวว่า การเขียนมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญแตกต่างจากการพูด คือ การเขียนมีลักษณะของความคงทนถาวร สามารถปรากฏเป็นหลักฐานอ้างอิงได้นานนับร้อยนับพันปี และสามารถอ่านได้หลายครั้งตามต้องการ การเขียนมีความสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. การเขียนเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์
2. การเขียนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของมนุษย์
3. การเขียนเป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของมนุษย์
4. การเขียนเป็นเครื่องมือระบายอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ ช่วยให้ผ่อนคลายความอึดอัดคับข้องใจ

5. การเขียนเป็นเครื่องมือในการสร้างความรัก ความสามัคคี และความเจริญรุ่งเรืองในสังคม แต่ตรงกันข้ามการเขียนก็อาจเป็นเครื่องมือในการทำลายได้เช่นกัน

6. การเขียนสามารถทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ
มุกดา ลิบลับ (2542, หน้า 168) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนว่า การเขียนเป็นสื่อความหมายที่มีความสำคัญ ดังนี้

1. การเขียนเป็นการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ไปยังผู้อ่าน
2. การเขียนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้และสติปัญญาของมนุษย์
3. การเขียนเป็นเครื่องระบายออกทางอารมณ์ของมนุษย์
4. การเขียนสามารถทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น การเล่าเรียน การประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น

วรรณิ โสภประยูร (2542, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ว่า

1. เป็นเครื่องมือในการสื่อสารของมนุษย์ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนออกมาเสนอต่อผู้อ่าน
2. เป็นการเก็บบันทึกรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ ซึ่งตนเคยมีประสบการณ์มาก่อน
3. เป็นการระบายอารมณ์อย่างหนึ่ง
4. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม
5. เป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญาของบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้ทุกอย่างต้องอาศัย การเขียนเป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกสิ่งที่ได้ฟังหรือได้อ่าน
6. เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน ทำให้รู้ความสามารถของผู้เขียนได้จากวรรณกรรมหรืองานเขียนอื่นๆ
7. เป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติและเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น
8. เป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

สกฤณา เลิกนอก (2545, หน้า 15) กล่าวว่า การเขียนมีความสำคัญต่อมนุษย์ที่จะใช้เป็น เครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม พัฒนาสติปัญญาและเป็นอาชีพสุจริต ที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ถวัลย์ มาศจรัส (2546, หน้า 2) กล่าวว่า การเขียนเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการสื่อสาร ระหว่างกัน การที่จะทำให้ผู้รับสารหรือผู้อ่านเกิดความเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสาร อย่างถูกต้องแล้ว ผู้เขียนจะต้องจัดระเบียบความคิดของตนเองออกมาเป็นระบบ และต้องรู้จัก เลือกลงใช้ถ้อยคำภาษาไทยในการเขียนที่ถูกต้องชัดเจน เพื่อสื่อความหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ฉลาด สมพงษ์ (2547, หน้า 16) กล่าวว่า การเขียนมีความสำคัญในชีวิตประจำวันของ มนุษย์ทุกเพศทุกวัย ทุกสังคม ที่จะเป็เครื่องมือสำหรับการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ของผู้เรียนให้ผู้อื่นทราบ เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกถึง ความเจริญทางวัฒนธรรมสู่ชนรุ่นหลังและสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ นอกจากนี้ การเขียน ยังเป็นทักษะที่สำคัญที่ต้องใช้ควบคู่กับทักษะการอ่าน การฟัง และการพูดอีกด้วย

จากการศึกษาความสำคัญของการเขียนสรุปได้ว่า การเขียนเป็นเครื่องมือที่ใช้ ติดต่อสื่อสารระหว่างกันของมนุษย์ เป็นทักษะที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการและประสบการณ์ต่างๆ การเขียนช่วยในการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สามารถทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต อีกทั้งยังใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

องค์ประกอบของการเขียน

เนื่องจากการเขียนมีความสำคัญและเป็นทักษะที่มีขั้นตอน ซึ่งเกิดขึ้นได้ยากกว่าทักษะด้านอื่นๆ การเขียนจึงมีองค์ประกอบหลายอย่าง ดังมีผู้อธิบายไว้ ดังนี้

ณภัทร เทพพรธนะ (2541, หน้า 138) องค์ประกอบของการเขียนได้แก่ เนื้อหา ภาษา และรูปแบบเนื้อหา คือ เนื้อเรื่องหรือเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้ทราบ อาจจะเป็นเรื่องของบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ หรืออาจจะเป็นข้อคิดเห็น จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกันได้

ภาษา คือ ถ้อยคำ สำนวน โวหารต่างๆ ซึ่งมีทั้งรูปแบบตามหลักภาษาและตามความนิยมของผู้ใช้ภาษาในการเขียนเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ผู้เขียนควรคำนึงถึงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับเพศ วัย อายุ ระดับการศึกษา ความสนใจของผู้อ่าน รวมทั้งคำนึงถึงกาลเทศะและรูปแบบในการนำเสนอด้วย

นอกจากนี้ ผู้เขียนควรให้ความสำคัญกับเครื่องหมายวรรคตอนต่างๆ ที่ใช้ในการเขียน เพราะเครื่องหมายเหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านอ่านได้สะดวก และเป็นการป้องกันความเข้าใจผิดได้ เช่น การใช้เครื่องหมายปรัศนีและอัศเจรีย์ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ควรใช้อย่างระมัดระวังและเหมาะสมกับเนื้อหาและรูปแบบ

ฉลาด สมพงษ์ (2547, หน้า 21) หัวใจสำคัญของการเขียน คือ ความคิดและศิลปะ การใช้ภาษาก่อนที่จะลงมือเขียน ต้องรู้จักระบายความคิด รู้จักประเด็นที่จะเขียน รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำ การเรียบเรียงประโยคให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของภาษา

จากการศึกษาองค์ประกอบของการเขียนสรุปได้ว่า การเขียนมีเนื้อหา รูปแบบ ความคิด และศิลปะการใช้ภาษาเป็นองค์ประกอบ ก่อนที่จะลงมือเขียนผู้เขียนควรคำนึงถึงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับเพศ วัย อายุ ระดับการศึกษา ความสนใจของผู้อ่าน รวมทั้งคำนึงถึงกาลเทศะและรูปแบบในการนำเสนอด้วย

ประเภทของการเขียน

เนื่องจากการเขียนมีหลายรูปแบบ จึงได้มีผู้จัดประเภทของการเขียนไว้ ดังนี้

ณภัทร เทพพรธนะ (2541, หน้า 138) กล่าวว่า ในปัจจุบันการเขียนมีหลายรูปแบบ การแบ่งประเภทของการเขียนไม่มีการจำแนกหรือกำหนดอย่างแน่นอน แต่หากจะแบ่งประเภทของการเขียนออกตามรูปแบบหรือลักษณะการเขียนจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับที่กล่าวว่า รูปแบบการเขียนแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. งานเขียนแบบร้อยแก้ว เป็นงานเขียนที่ไม่มีการบังคับตามรูปแบบคำประพันธ์ หรือ บทบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ เป็นถ้อยคำที่นำมาผูกเป็นประโยคเป็นเรื่องราว ข้อความนั้นจะอยู่ในรูป (Form) ที่กำหนดหรือตามความนิยม เช่น เรียงความ บทความ สารคดี เรื่องสั้น นวนิยาย เป็นต้น

2. งานเขียนแบบร้อยกรอง เป็นงานเขียนที่เรียบเรียงตามรูปแบบคำประพันธ์หรือ บทบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย เป็นต้น

ฟ็อน เปรมพันธุ์ (2542, หน้า 136-175) กล่าวว่า โดยทั่วไปประเภทของงานเขียนจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ การเขียนที่เป็นแบบแผนกลุ่มหนึ่ง และงานเขียนที่ไม่เป็นแบบแผนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งงานเขียนแต่ละชนิดแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่แตกต่างกันออกไปตามเนื้อหาของงานเขียนนั้น ดังนี้

1. งานเขียนที่เป็นแบบแผน ได้แก่ การเขียนเรียงความ การเขียนย่อความ การเขียนบทความ การเขียนจดหมาย เป็นต้น

2. งานเขียนที่ไม่เป็นแบบแผน ได้แก่ งานเขียนเพื่อบอกเล่า งานเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำ งานเขียนเพื่อโฆษณา งานเขียนเพื่อล้อเลียนเสียดสี งานเขียนเพื่อสร้างจินตนาการ เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของการเขียนสรุปได้ว่า การเขียนโดยทั่วไปมี 2 ประเภทตามลักษณะของงานเขียนคือ การเขียนแบบร้อยแก้ว คือ การเขียนเป็นความเรียงไม่บังคับตามลักษณะของฉันทลักษณ์ และการเขียนแบบร้อยกรอง คือ การเขียนแบบบังคับตามฉันทลักษณ์ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย เป็นต้น และการเขียนยังจัดแบ่งตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการของผู้เขียนได้อีกประการหนึ่ง

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2546, หน้า 1) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม

สิริญากร สดแสงจันทร์ (2547, หน้า 12) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะการผสมผสานความคิดเดิมกับความคิดใหม่ ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิด

ความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป มีความคิดยืดหยุ่นและพร้อมที่จะปรับให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ ที่เหมาะสมกว่าได้ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ตลอดจนจนวิธีการคิด ทฤษฎีและหลักการได้สำเร็จ

สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 9) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางปัญญาที่สามารถขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิมสู่ความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดเดิม และเป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

อุทุมพร จันทรอด (2547, หน้า 18) ได้ให้คำจำกัดความว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดและมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยใช้ความรู้หรือประสบการณ์เดิมเป็นองค์ประกอบสำคัญและมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ เชื่อมโยงต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความริเริ่ม ทำให้เกิดความคิดใหม่คิดได้หลายทิศทาง คิดอย่างมีเหตุผลและมีความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์

จากการศึกษาความหมายของความคิดสร้างสรรค์สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดใหม่ที่ต่อเนื่องจากความคิดเดิม โดยอาศัยประสบการณ์และมีสิ่งเร้าเป็นสื่อ เป็นความคิดที่มีเหตุผลและแปลกใหม่ไม่เหมือนใคร สามารถก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่น่าไปใช้ประโยชน์ได้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิด

กิลฟอร์ด ได้เสนอโครงสร้างเขาวงกตปัญญาที่เรียกว่า structure of Intellect หรือเรียกย่อๆ ว่า SI กิลฟอร์ดมีความเห็นว่าทฤษฎีองค์ประกอบเดี่ยว องค์ประกอบ 2 ตัว และองค์ประกอบหลายชนิดไม่สามารถที่จะอธิบายความสามารถของมนุษย์ได้ ทฤษฎีของกิลฟอร์ดถือว่าความสามารถแต่ละอย่างเป็นความสามารถเฉพาะ เขาวงกตปัญญาประกอบด้วย 3 มิติการคิด

มิติที่ 1 การคิด (Operation) เป็นกิจกรรมทางสมองที่สำคัญเป็นการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและพยายามเข้าใจความหมาย แบ่งเป็น 6 ประการ ประกอบด้วย

1. ความรู้และความเข้าใจ หมายถึงความสามารถทางสมองของบุคคลที่ค้นพบรู้จักสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา และมีความรู้ความเข้าใจกับสิ่งนั้นๆ
2. การบันทึกความจำ หมายถึง ความสามารถทางสมองที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่รู้จักไว้ได้ในระยะสั้นๆ และสามารถระลึกออกมาในรูปแบบเดิมเมื่อได้รับสิ่งเร้า
3. ความคงทนในการจำ หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่รู้จักไว้เป็นเวลานานและสามารถระลึกได้เมื่อได้รับสิ่งเร้า

4. การคิดนอกกรอบ หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลในการคิดที่เน้นความคิดใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นไปหลายแบบที่ไม่จำกัดจำนวนจากสิ่งเร้า ความคิดประเภทนี้มีความสำคัญต่อความคิดเชิงสร้างสรรค์

5. การคิดเอกนัย หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลในการคิดที่เน้นเรื่องความถูกต้องของคำตอบที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นคำตอบที่ดีที่สุด

6. การประมาณค่า หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลที่สามารถหาเกณฑ์ที่สมเหตุ สมผล จากข้อมูลที่กำหนดให้

มิติที่ 2 เนื้อหา (Contents) เป็นการจัดจำพวก หรือประเภทของข้อมูลข่าวสาร แบ่งเป็น 5 ประการ ประกอบด้วย

1. ภาพหรือทัศนภาพ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่เป็นรูปธรรมสามารถรับรู้ได้จากการมองเห็น

2. เสียงหรือไสตภาพ หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปเสียงต่างๆ ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยไสตประสาท

3. สัญลักษณ์ หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในรูปเครื่องหมายต่างๆ เช่น พยัญชนะ ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตเพลง ซึ่งตามลำพังแล้วก็จะปราศจากความหมาย แต่เนื่องจากมนุษย์กำหนดความหมายให้ จึงใช้สื่อความหมายได้

4. ภาษา หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่มักจะอยู่ในรูปความหมายซึ่งแทนด้วยถ้อยคำหรือรูปภาพที่มีความหมาย

5. พฤติกรรม หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ได้จากกริยาท่าทางที่ใช้ปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างบุคคลประกอบด้วย ทัศนคติ ความต้องการ อารมณ์ ความตั้งใจของบุคคลในการมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์

มิติที่ 3 ผลการคิด เป็นรูปแบบผลผลิตการคิด ประกอบด้วย

1. แบบหน่วย เป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่รวมกันอย่างสมบูรณ์ เป็นสัญลักษณ์เฉพาะตัว เช่น นก หงู ปลา เป็นต้น

2. แบบกลุ่ม หมายถึงกลุ่มของหน่วยต่างๆ ที่มีคุณสมบัติร่วมกัน เช่น มนุษย์ แมว ปลาวาฬ เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

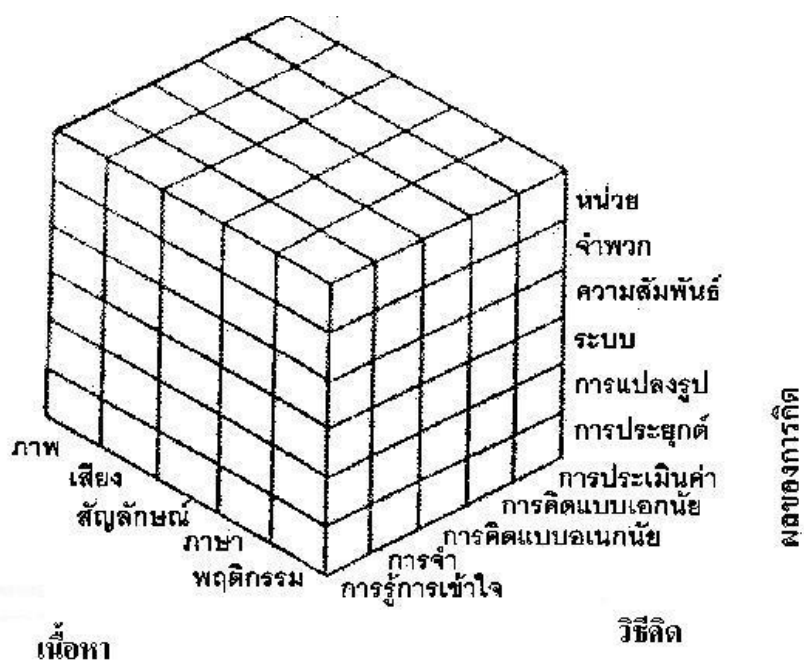
3. แบบความสัมพันธ์ หมายถึง การเชื่อมโยงของผลการคิดแบบต่างๆ สองพวกเข้าด้วยกัน โดยอาศัยหลักการและกฎเกณฑ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอด เช่น พระกับวัด คนกับบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับที่อยู่อาศัย

4. แบบระบบ หมายถึง โครงสร้าง หรือการรวมหน่วยจำพวกของข้อมูลข่าวสารหรือแสดงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของส่วนประกอบ ซึ่งอาจจะเป็นทฤษฎี กฎเกณฑ์หรือหลักการ เช่น อาทิตยจันทร์ อังคาร พุธ ซึ่งเป็นระบบของวัน เป็นต้น

5. แบบการแปลงรูป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของข้อมูลข่าวสาร เช่นการให้คำจำกัดความใหม่ หรือการตัดแปลงข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่แล้ว เช่น เด็กเล็กถูกตีโดยเด็กโต เป็นเด็กโตตีเด็กเล็ก เป็นต้น

6. แบบการประยุกต์ หมายถึง การอธิบายหรือเปรียบเทียบข้อมูล ข่าวสารที่มีอยู่ในรูปของการคาดคะเนหรือการทำนาย

จากทฤษฎีโครงสร้างเซา์วีปัญญา ดังกล่าว สามารถสรุปได้ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพ 1 แบบจำลองโครงสร้างเซา์วีปัญญาของกิลฟอร์ด

ที่มา: Guliford, 1988, p. 3

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการหลายคน ได้แก่ วิภาฤดี วิภาวิน (2543, หน้า 6) ฌภัทร สระประเทศ (2544, หน้า 16-17) และสุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 19-20) เป็นแนวคิดตรงกัน สรุปได้ว่าองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์มี ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบที่มากในเวลาจำกัด แบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้

1.1 ความคล่องแคล่วด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

1.2 ความคล่องแคล่วด้านการโยงความสัมพันธ์ (Association Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนหรือคล้ายกันให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ในเวลาที่กำหนด

1.3 ความคล่องแคล่วด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค โดยการนำถ้อยคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

1.4 ความคล่องแคล่วด้านการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการได้ภายในเวลาที่กำหนด โดยการคิดหลายๆ วิธี แล้วเลือกวิธีที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด

2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการหาคำตอบได้หลายประเภท หลายทิศทาง แบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้

2.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดให้หลายทางอิสระ

2.2 ความคิดยืดหยุ่นทางด้านการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน

3. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดธรรมดาหรือความคิดง่าย ๆ และแนวคิดนั้นจะแตกต่างไปจากบุคคลอื่น อาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาดัดแปลงหรือประยุกต์สิ่งใหม่ขึ้น

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการสร้างผลงานที่มองเห็นรายละเอียดของสิ่งต่างๆ เป็นรายละเอียดที่นำมาเพิ่มเติมเสริมแต่งความคิดครั้งแรกให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประเภทของการคิด

Edward de Bono (ณัฐพงษ์ เจริญทรัพย์, 2541, หน้า, 97) อ้างอิงใน De Bono Lateral Thinking: A Text Book of Creativity, 1965, p. 53) ได้จำแนกความคิดออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. คิดในกรอบ (Vertical Thinking) หมายถึง คิดเชิงตรรกะ การคิดด้วยวิจรรณญาณ และการคิดตามครรลองของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

2. การคิดนอกกรอบ (Lateral Thinking) หมายถึง การคิดที่แตกต่างออกไปจากแนวคิดเดิมที่เคยครอบงำอยู่ ซึ่งจะทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่เป็นทางเลือกหลายๆ ทางขึ้น การคิดนอกกรอบนี้ทำให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาตลอดจนสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาได้

นอกจากนี้ ศรีสุรางค์ ทีนะกุล (2542, หน้า 9-11) ยังแบ่งการคิดออกเป็น 2 ประเภท

1. การคิดโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย (Undirected Thinking) หรือ ที่เรียกว่า ความคิดแบบเชื่อมโยง (Associated Thinking) เป็นการคิดที่ไม่มีจุดมุ่งหมาย เป็นอิสระจากการถูกกำหนดด้วยเงื่อนไขภายนอก ได้แก่

1.1 การคิดเชื่อมโยงเสรี (Free Associative Thinking) เมื่อได้รับสิ่งกระตุ้นสิ่งหนึ่งแล้วอาจจะคิดสิ่งต่างๆ อีกมากมาย สิ่งที่มาเชื่อมโยงกับสิ่งเรานั้นไม่จำกัดขอบเขต การคิดแบบเสรีเป็นการระบายความต้องการที่อยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก (Unconscious) การวิเคราะห์ผลจากการคิดแบบเชื่อมโยงเสรีจะช่วยให้เข้าใจปัญหาที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนได้

1.2 การคิดเชื่อมโยงควบคุม (Controlled Unconscious) การคิดจะถูกจำกัดตามที่กำหนดเงื่อนไข เช่น ผู้คิดอาจได้รับคำสั่งให้บอกคำที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับคำที่ได้ยิน เช่น คำว่า ดินสอ จะต้องต่อด้วยคำว่า ปากกา เพราะอยู่ในกลุ่มเครื่องเขียน

1.3 การฝันเฟื่อง (Fantasy) เป็นการฝันกลางวัน (Day Dreaming) การฝันเฟื่องเป็นการสะท้อนความปรารถนาของมนุษย์โดยเหตุที่ความปรารถนานั้นในสภาพความเป็นจริงไม่มีได้รับการตอบสนองหรือเป็นความปรารถนาที่ไม่มีทางเป็นจริงได้ เช่น ผู้ที่อยากเป็นดาราดาราบาสเกตบอลระดับโลกก็จะนึกภาพของตนเองเล่นบาสเกตบอลและทำแต้มในท่าต่างๆ ที่ผาดโผนผู้ที่อยู่ในที่คุมขังก็มักจะนึกภาพของตนเองเป็นนักบินออกไปได้ เป็นต้น

1.4 การฝัน (Dream) หรือการฝันกลางคืน (Night Dreaming) เป็นการคิดเชื่อมโยงความคิดขณะหลับ มีความสมจริงมาก บางครั้งฝันเป็นเรื่องราวติดต่อกัน ในขณะที่ฝัน ผู้ฝันจะไม่ทราบว่าเป็นความฝัน การฝันเป็นการแสดงออกถึงความปรารถนาที่เกิดจากแรงผลักดันที่อยู่ในจิตไร้สำนึกเพราะความปรารถนานั้นไม่ได้รับการตอบสนองในยามตื่น ความฝันจึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจความต้องการที่ซ่อนเร้นของเรา

2. การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (The Goal-directed Thinking) เป็นการคิดที่เกิดขึ้นเมื่อเราต้องการทราบคำตอบหรือวิถีทางที่สมเหตุสมผลในการแก้ปัญหา การคิดชนิดนี้มีเป้าหมายชัดเจน การคิดชนิดนี้ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ วิจาร์ณ (Critical Thinking) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การคิดวิเคราะห์วิจาร์ณ เป็นการคิดหาเหตุผลในเรื่องต่างๆ ซึ่งการคิดชนิดนี้คือ การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) ส่วนการคิดสร้างสรรค์เป็นการคิดเพื่อหาความสัมพันธ์

ระหว่างสิ่งต่างๆ นำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ รวมถึงการค้นพบวิธีแก้ปัญหาได้สำเร็จหรือ ทฤษฎี หรือวิธีการใหม่ๆ ที่เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมนุษยชาติ

จากที่กล่าวมาแล้วว่า การคิดนั้นเป็นพฤติกรรมภายในจึงมีผู้ศึกษาและให้คำจำกัดความ ที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การคิดเป็นกระบวนการ ทางสมองอย่างหนึ่ง (เพ็ญพิศุทธิ์ ใจสนิท, 2539, หน้า 18) ซึ่งเป็นความคิดจากการคิดแบบง่าย ที่สุดไปจนถึงคิดอย่างซับซ้อนตามลำดับดังนี้

1. การคิดรับรู้ (Perceptual Thinking) เป็นการคิดในระดับง่ายที่สุด เช่น เมื่อเด็กเห็น มารดาถือตะกร้า และเดินออกไปนอกบ้านก็บอกมือไปมาแทนการกล่าวลา การคิดเช่นนี้ไม่ต้อง อาศัยภาษาหรือการให้ชื่อใดๆ เข้าช่วย

2. การคิดจินตนาการ (Imagination Thinking) การคิดชนิดนี้อาศัยประสบการณ์และ สัญลักษณ์ที่มีอยู่ในอดีต ขบวนการนี้เราคิดถึงเรื่องในอนาคตได้โดยใช้ความทรงจำในอดีต เป็นพื้นฐาน เช่น บิดาซื้อขนมกลับมาบ้านทุกวันหลังจากเลิกงาน เมื่อถึงเวลาที่บิดากลับบ้าน ลูกก็คิดถึงขนมที่บิดาเคยซื้อมาทันที

3. การคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) เป็นขบวนการคิดก่อนตัดสินใจค่อย อาศัยการคิดวิเคราะห์ประสบการณ์ที่มีอยู่ในอดีตเป็นพื้นฐานในการโยงความคิดไปถึงสิ่งที่จะ เกิดขึ้นในอนาคต การเกิดมโนทัศน์ (Concept) ได้นั้น อาศัยการคิดแบบที่ 1 และ 2 ร่วมกัน

4. การคิดเชิงตรรกะ (Logical Thinking) เป็นการคิดที่ซับซ้อนที่สุดเป็นการนำเอา มโนทัศน์หลายๆ มโนทัศน์มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือคำตอบของ ปัญหาที่เกิดขึ้น ลักษณะการคิดเชิงตรรกะนี้เป็นปฏิกิริยาที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายหรือคำตอบของปัญหา ซึ่งการคิดเชิงตรรกะนี้ในรูปของการคิดสะท้อน (Reflective Thinking) มีลักษณะการคิด 5 ประการ

4.1 การเสนอแนะ (Suggestions) เพื่อนำไปสู่คำตอบที่เป็นไปได้

4.2 สภาวะทางปัญหาที่ทำให้รู้สึกว่าจะเกิดความยุ่งยากหรือความสงสัยที่จะต้องตอบ คำตามหรือแก้ปัญหาให้ได้

4.3 การใช้การเสนอแนะอันใดอันหนึ่งเพื่อนำไปสู่ความคิดหรือสมมติฐานที่จำเป็น และการสังเกตกับการหาข้อมูลที่เป็นจริง

4.4 การคิดอย่างรอบคอบหรือคาดคะเน

4.5 การทดสอบสมมติฐานโดยการกระทำ

ชัยพร วิชชาวุธ (2525, หน้า 8) กล่าวว่า การคิดเป็นการปรุงแต่งต่อจากการรับรู้ เป็นการปรุงแต่งสูงขึ้น การคิดของมนุษย์สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ

1. การคิดฟุ้ง หมายถึง การปล่อยใจคิดไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดหมายปลายทางที่แน่ชัด สามารถจำแนกได้เป็น

- 1.1 การคิดเชื่อมโยง การคิดฟุ้งอาจเชื่อมโยงจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งได้
- 1.2 การนึกฝัน เป็นการคิดเชื่อมโยง ที่รวมกันเป็นเรื่องราว
- 1.3 การฝัน เป็นการคิดฟุ้งขณะหลับ

2. การคิดตรรกะตรง เป็นการคิดทบทวนเพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุด เป็นการคิดที่ต้องใส่ใจในสิ่งที่เป็นปัญหา วิธีแก้ปัญหา และผลที่ได้จากวิธีแก้ปัญหาแต่ละวิธี จำแนกได้เป็น

2.1 การอุปนัย (Induction) หมายถึง การสรุปเป็นกฎเกณฑ์จากผลการสังเกตเพียงบางส่วน

2.2 การนิรนัย (Deductive) หมายถึง การคิดจากข้อความหนึ่งไปยังอีกข้อความหนึ่งตามหลักเหตุผล

2.3 การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการทำให้ปัญหาหมดไป

2.4 การตัดสินใจ (Decision Making)

จากประเภทของการคิดที่เสนอมานี้ อาจสรุปได้ว่า การคิดนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็นประเภทใหญ่ 3 ประเภท ได้แก่

1. การคิดฟุ้ง แบ่งออกเป็น

1.1 การคิดเชื่อมโยงหรือการคิดรับรู้ (Associative Thinking หรือ Perceptual Thinking) เป็นการคิดที่ปล่อยใจไปเรื่อยๆ อาจเชื่อมโยงจากเรื่องหนึ่งไปยังอีกเรื่องหนึ่งหรือเป็นการคิดในระดับที่ง่ายที่สุด ไม่ต้องอาศัยประสบการณ์

1.2 การนึกฝันหรือการคิดจินตนาการ (Fantasy หรือ Imagination Thinking) เป็นการที่เชื่อมโยงเป็นเรื่องเป็นราว การคิดนี้อาศัยประสบการณ์และสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในอดีต

1.3 การฝัน (Dream) เป็นการคิดฟุ้งไปในขณะหลับ

2. การคิดตรรกะตรง แบ่งออกเป็น

2.1 การอุปนัย (Induction) เป็นการสรุปกฎเกณฑ์จากข้อมูลที่มีอยู่

2.2 การนิรนัย (Deduction) เป็นการคิดจากหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ไปยังเหตุการณ์อื่นๆ ตามหลักเหตุผล

2.3 การรวบยอดหรือการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptualization หรือ Conceptual Thinking) เป็นการคิดที่เกิดขึ้นก่อนการตัดสินใจโดยอาศัยการโยงความคิดจากประสบการณ์ที่มีอยู่ในอดีตเป็นพื้นฐานที่ไปถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.4 การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการคิดที่เกี่ยวข้องกับการเลือกทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการในสภาพที่ไม่แน่นอน

2.5 การคิดแก้ปัญหาหรือการคิดเชิงตรรกะ (Problem Solving หรือ Logical Thinking) เป็นการคิดที่ซับซ้อนที่สุด เป็นการนำเอามโนทัศน์หลายๆ มโนทัศน์มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเป็นวิธีการทำให้ปัญหาหมดไป ลักษณะการคิดเชิงตรรกะนี้เป็นปฏิกิริยาที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายหรือคำตอบของปัญหา

2.6 การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) คือ การคิดที่มุ่งจำแนกแยกแยะข้อเท็จจริงจากข้อมูล ข้ออ้าง และข้อถกเถียงต่างๆ โดยอาศัยการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

3. การคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เป็นการคิดที่มุ่งแก้ปัญหาหรือประดิษฐ์คิดค้นในแนวทางที่แปลกใหม่ แตกต่างจากเดิม และมีคุณค่าเป็นประโยชน์ ประกอบด้วย ความคิดนอกนัยการคิดเชื่อมโยงข้อมูลและประสบการณ์ที่มีอยู่และการใช้จินตนาการ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นการคิดในระดับสูงซึ่งแสดงถึงความสามารถในการวิเคราะห์ วิจารณ์ พิจารณาความเป็นเหตุเป็นผล ความสามารถในการประเมินสิ่งต่างๆ และความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม และเป็นการคิดที่มีเป้าหมายชัดเจน คิดวิเคราะห์ วิจารณ์ คิดสร้างสรรค์ เป็นการคิดทางเหตุผลอันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของบุคคลแต่ละบุคคลไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดวัย เป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับคนทุกคนเพราะเป็นทักษะการฝึกปฏิบัติ โดยเฉพาะควรเริ่มฝึกปฏิบัติทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน

ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นที่มาและเป็นที่เกิดของสิ่งใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จึงนับได้ว่าเป็นมีความสำคัญ ดังมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

พิทยา ลิ้มมณี (2540, หน้า 80) กล่าวว่า ธรรมชาติได้สร้างสิ่งวิเศษให้แก่มนุษย์หลายประการ ประการหนึ่งคือ สร้างให้มนุษย์คิดโดยไม่มีเสียง จึงไม่มีใครรู้ว่าใครคิดอะไรในใจ จนกว่าเจ้าของความคิดจะได้เปิดเผยออกมา ความพิเศษนี้น่าจะช่วยให้มนุษย์ได้ใช้สติและปัญญาไตร่ตรองพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งเหตุผลและข้อเท็จจริงก่อนที่จะได้แสดงออกมาทั้งการพูด การเขียนและการกระทำ ความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ประการสำคัญน่าจะอยู่ที่ความคิด

เพราะความคิดเป็นอิสระ ไม่มีใครบังคับให้ใครคิดตามที่ตนคิดทุกประการ เพราะมนุษย์มีความแตกต่างและสามารถซ่อนความคิดของตนไว้ในใจ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีการกระทำที่แตกต่างกัน

สมปิต ตัญจรัยรัตน์ (2545, หน้า 74) กล่าวว่า การสอนทักษะการคิดน่าจะเป็นกระบวนการสอนที่หล่อหลอมกลมกลืนกับการสอนภาษาไทยได้เป็นอย่างดี คือ เมื่อนักเรียนมีโอกาสได้รับสารและตรวจสอบความรู้ (รับสาร) แล้ว เราจะใช้สารที่นักเรียนรับรู้แล้วไปใช้เป็นตัวจุดประกายความคิด ทั้งยังฝึกให้คิดได้หลากหลายรูปแบบ เช่น คิดให้คล่อง คิดให้แปลกใหม่ คิดกว้าง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างประณีตละเอียดลออ คิดหาข้อสรุปหรือข้อยุติ ฯลฯ สามารถทำได้ไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อนักเรียนคิดแล้วก็นำผลการคิดมาพูดคุยกัน อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน นอกจากนี้จะเป็นการพัฒนาทักษะการคิดแล้ว ยังเป็นการพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งการรับสารและการส่งสารอีกด้วย

สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 9) ความคิดสร้างสรรค์ถือว่าเป็นกระบวนการทางความคิดที่มีความสำคัญต่อเด็ก ทำให้เด็กสามารถสร้างความคิด สร้างจินตนาการ ไม่จนต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่กำหนดไว้ ความคิดสร้างสรรค์คือพลังทางความคิดที่ทุกคนมีมาแต่กำเนิด หากได้รับการกระตุ้นการพัฒนาพลังแห่งการสร้างสรรค์ จะทำให้เป็นคนมีอิสระทางความคิด มีความคิดที่ฉีกกรอบ และสามารถหาหนทางในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้เสมอ

จากการศึกษาความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียนทุกๆ ด้าน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด จุดประกายความฝันอันนำมาซึ่งสิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

กระบวนการคิดสร้างสรรค์

เนื่องจากการคิดเป็นกระบวนการทางสมอง ทางความรู้สึกของแต่ละคน นักการศึกษาและนักวิชาการได้อธิบายถึงกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

สิริญากร สดแสงจันทร์ (2547, หน้า 13) กล่าวถึงทฤษฎีของทอแรนซ์ (Torrance, 1965, unpagged) ว่าการเรียนรู้สร้างสรรค์เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความรู้สึกไวหรือตระหนักต่อปัญญา ต่อความบกพร่อง ต่อช่องว่าง ต่อส่วนประกอบที่ขาดหายไป ต่อความไม่ประสมกลมกลืน และอื่นๆ ซึ่งทำให้เกิดการรวบรวมผสมผสานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ใหม่จากความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม เพื่อมองหาแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพบความจริง (Fact Finding) ในขั้นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดความรู้สึกกังวล มีความสับสนวุ่นวาย (Mess) เกิดขึ้นในจิตใจ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร จากจุดนี้ก็พยายามตั้งสติและหาข้อมูล พิจารณาดูว่าความยุ่งยาก วุ่นวาย สับสน หรือสิ่งที่ทำให้กังวลใจนั้นคืออะไร

ขั้นที่ 2 การค้นพบปัญหา (Problem Finding) ขั้นนี้เกิดต่อจากขั้นที่ 1 เมื่อได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วจึงเข้าใจและสรุปว่า ความกังวลใจ ความสับสนวุ่นวายใจนั้นก็คือการมีปัญหาเกิดขึ้นนั่นเอง

ขั้นที่ 3 การตั้งสมมุติฐาน (Idea Finding) ขั้นนี้ต่อจากขั้นที่ 2 เมื่อรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นก็พยายามคิดและตั้งสมมุติฐานขึ้น เพื่อคาดหวังคำตอบที่อาจเป็นไปได้และรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการทดสอบสมมุติฐานในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 การค้นพบคำตอบ (Solution Finding) ในขั้นนี้จะพบคำตอบจากการทดสอบสมมุติฐานในขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 ยอมรับผลจากการค้นคว้า (Acceptance Finding) ขั้นนี้จะเป็นการยอมรับคำตอบที่ได้จากการพิสูจน์แล้วว่า จะแก้ปัญหาได้สำเร็จอย่างไร และต่อจากจุดนี้การค้นพบจะนำไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวคิดหรือสิ่งใหม่ต่อไปที่เรียกว่า New Challenge

สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 23-24) ได้เสนอกระบวนการคิดสร้างสรรค์ 6 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ค้นพบปัญหา เป็นขั้นเริ่มต้นตั้งแต่รู้สึกกังวลใจ มีความสับสนเกิดขึ้นในใจ พิจารณาอย่างรอบคอบ ค้นหาสาเหตุว่าเกิดจากอะไร

ขั้นที่ 2 เตรียมการและรวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและเตรียมข้อมูลต่างๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงของเรื่องที่ค้นพบปัญหาเพื่อใช้ในการคิดแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ เมื่อได้ข้อมูลแล้วจะเป็นขั้นพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียด หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล แยกแยะรายละเอียดแล้ววิเคราะห์ใช้เหตุผลในการพิจารณา

ขั้นที่ 4 พูมפקความคิด เป็นขั้นที่อยู่ในความวุ่นวายของข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาทั้งเก่าและใหม่ ปราศจากความเป็นระเบียบ ไม่สามารถขมวดความคิดได้ จึงจำเป็นต้องมีสมาธิ ทำจิตใจให้ว่างรอโอกาสให้ความคิดแวบขึ้นมา

ขั้นที่ 5 ความคิดกระจ่างชัด เป็นขั้นตอนที่ได้ผ่านการเรียบเรียงความคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน มีความกระจ่างชัดและมองเห็นภาพเกิดขึ้นในใจ ขั้นนี้ยังไม่เกิดความเชื่อมั่นของสิ่งที่คิดได้

ขั้นที่ 6 ทดสอบความคิด เป็นขั้นที่นำความคิดที่ได้ที่ยังไม่มั่นใจไปพิสูจน์ให้เห็นจริงและถูกต้อง

จากการศึกษากระบวนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความคิดรวบยอดทางสติปัญญา ซึ่งก่อให้เกิดการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างความรู้ใหม่และความรู้เก่า

ซึ่งเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา จัดระบบความคิดให้กระจ่างชัด ฟุ้งฟักความคิด วิเคราะห์ ข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญและส่งผลต่อการพัฒนาด้านอื่นๆ จึงควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับเด็ก นักการศึกษาและนักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

อรพรรณ พรสีมา (2543, หน้า 32) ได้เสนอกิจกรรมที่จำเป็นต่อการคิดแบบสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

1. ฝึกเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาหลายๆ แนวทาง
2. ฝึกมองข้อเสนอบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหลายๆ มุมมอง
3. ฝึกเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมจากความคิดเห็นของคนอื่น
4. ฝึกเสนอความคิดเห็นให้แตกต่างจากบุคคลอื่น
5. หาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมระดมสมอง
6. ฝึกมองหาและตรวจสอบอิทธิพลขององค์ประกอบหรือกิจกรรมย่อยที่มีผลต่อองค์ประกอบใหญ่หรือกิจกรรมหลัก
7. ฝึกติดตามและหาข้อมูลที่เป็นผลอันต่อเนื่องมาจากการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของบุคคลสำคัญ
8. ฝึกมองหาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์
9. ฝึกเสี่ยงเสนอความคิดเห็น
10. ฝึกสร้างจินตนาการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ
11. ฝึกเปรียบเทียบสิ่งของ เหตุการณ์และกิจกรรม
12. ฝึกสร้างภาพ สร้างฝันและสร้างความสำเร็จ
13. ฝึกสืบหารากเหง้า ความเป็นมาและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของเหตุการณ์
14. ฝึกถามคำถามหลายๆ คำถาม โดยเฉพาะคำถามปลายเปิด
15. ฝึกพูดและเขียนนวนิยาย
16. ฝึกหาทางเลือก แนวทางที่จะเป็นไปได้และตัวเลือกเพื่อแก้ปัญหาเหตุการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ

สิริญากร สดแสงจันทร์ (2547, หน้า 13-14) กล่าวว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อาจทำได้ทั้งทางตรงโดยการสอนและการฝึกอบรม หรือในทางอ้อมโดยการจัดบรรยากาศและ

สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ หลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในทางอ้อมมีดังนี้

1. ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข
 2. แสดงและเน้นให้เห็นว่าความคิดของเขามีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์
 3. ให้ความสนใจและเห็นใจในตัวของเขาและความรู้สึกของเขา
 4. อย่าพยายามกำหนดแบบเพื่อให้ทุกคนมีความคิดและบุคลิกภาพเดียวกัน
 5. อย่าสนับสนุนหรือให้รางวัลเฉพาะผลงานที่ผู้ทดลองทำเป็นที่ยอมรับกันแล้ว ควรให้ผลงานแปลกใหม่มีโอกาสได้รับรางวัลและคำชมเชยบ้าง
 6. ส่งเสริมให้ใช้จินตนาการของตนเอง โดยยกย่องชมเชยเมื่อมีจินตนาการที่แปลกใหม่และมีคุณค่า
 7. กระตุ้นและส่งเสริมให้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ
 8. ตั้งใจและเอาใจใส่ความคิดแปลกๆ ของเขาด้วยใจเป็นกลาง
 9. พึงระลึกเสมอว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะต้องใช้เวลาและค่อยเป็นค่อยไป
- บรรยากาศที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นบรรยากาศที่เต็มไปด้วยการยอมรับและการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ จะช่วยให้เขาได้พบความคิดใหม่ๆ และสามารถพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ให้เจริญก้าวหน้าตามขีดความสามารถของเขา แต่เราก็ไม่สามารถคอยให้เขาเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นเอง จำเป็นต้องกระตุ้นและส่งเสริมด้วยวิธีการและเทคนิคต่างๆ

สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 30-31) ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. กระบวนการคิด เป็นการที่เพิ่มทักษะความคิดด้านต่างๆ เช่น ความคิดจินตนาการ ความคิดเอกลัษณ์ ความคิดอเนกนัย ความคิดวิจารณ์ญาณ ความคิดวิเคราะห์ ความคิดสังเคราะห์ ความคิดแปลกใหม่ ความคิดหลากหลาย ความคิดยืดหยุ่น ความคิดเห็นที่แตกต่าง และการประเมินผล
2. ผลิตผล เป็นสิ่งที่ชี้ให้เราเห็นหลายสิ่งหลายอย่างของการคิด เช่น วิธีคิด ประสิทธิภาพทางความคิด การนำความรู้ไปสู่การนำไปใช้
3. องค์ความรู้พื้นฐาน เป็นการให้โอกาสเด็กได้รับความรู้ผ่านสื่อและทักษะหลายด้าน โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือความรู้ที่มาจากประสบการณ์ที่หลากหลาย

4. สิ่งที่ทำทลาย การหางานที่สร้างสรรค์และมีมาตรฐานให้เด็กได้ทำ
5. บรรยากาศในชั้นเรียน การให้อิสระเสรี ความยุติธรรม ความเคารพในความคิดเห็นของเด็ก ให้เด็กมั่นใจว่าจะไม่ถูกลงโทษหากมีความคิดที่แตกต่างจากครู
6. ตัวเด็ก การสนับสนุนให้เด็กมีความเชื่อมั่นตนเอง ความเคารพตนเอง ความกระหายใคร่รู้
7. การใช้คำถามสนับสนุนให้เด็กถามคำถามของเขา หรือครูผู้สอนใช้คำถามนำกระตุ้นให้เด็กคิด
8. การประเมินผล หลีกเลี่ยงการประเมินที่ซ้ำซาก สนับสนุนให้เด็กประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองและประเมินร่วมกับครู
9. การสอนและการจัดหลักสูตร การผสมผสานกับวิชาการต่างๆ เพราะสามารถใช้ได้กับทุกวิชา ครูเป็นผู้สนับสนุนและช่วยเหลือไม่ใช่สั่งการ
10. การจัดระบบในชั้นเรียน ให้เด็กได้ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น ปรับระบบตารางเรียนให้ยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถที่หลากหลาย จัดกลุ่มการสอนหลายๆ แบบ

อุทุมพร จันทรอด (2547, หน้า 20) ได้กล่าวถึงทฤษฎีอูททา (AUTA) ว่าในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้น ดังนี้

1. การตระหนัก (Awareness) คือ ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตนเองและสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. ความเข้าใจ (Understanding) คือ มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
3. เทคนิควิธี (Techniques) คือ การรู้เทคนิควิธีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทั้งที่เป็นเทคนิคส่วนบุคคล และเทคนิคที่เป็นพื้นฐาน
4. การตระหนักในความจริงของสิ่งต่างๆ (Actualization) คือ การรู้จักหรือตระหนักในตนเองอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการเปิดกว้างรับประสบการณ์ต่างๆ โดยมีการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม การตระหนักถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การผลิตผลงานด้วยตนเองและการมีความยืดหยุ่นเข้ากับทุกรูปแบบของชีวิต

องค์ประกอบทั้ง 4 นี้ จะผลักดันให้บุคคลสามารถดึงศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนเองออกมาใช้ได้

อุทัยวรรณ โชคบุญยสิทธิ์ (2548, หน้า 53-57) พวกเราทุกคนเกิดมาพร้อมกับเซลล์สมองจำนวน 100 พันล้านเซลล์ แต่ละเซลล์ประกอบด้วยเส้นใยสั้นๆ ที่ส่งข้อมูลไปยังส่วนอื่นๆ ของสมอง โดยผ่านจุดเชื่อมต่อของใยประสาทหรือเรียกว่า ซินแนปส์ (synapses) ในช่วงแรกเกิดเส้นใยจะสั้น และในเวลาไม่นานก็จะเริ่มเจริญเติบโตตามจำนวนของจุดเชื่อมต่อของใยประสาท ยิ่งมีจุดเชื่อมต่อมากก็ยิ่งเฉลียวฉลาดมาก ดังที่พญ.ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประสาทวิทยาของเด็กและเป็นผู้อำนวยการสถาบันสร้างสรรค์ศักยภาพสมองกรุงเทพ อธิบายว่า “ในช่วง 3 ปีแรก ของวัยเด็ก เป็นช่วงพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต ดังนั้น การดูแลอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าเด็กมีการหล่อหลอมที่เข้มข้นตั้งแต่ต้นก็จะสามารถเรียนรู้ได้สัมฤทธิ์ผลมากขึ้นในระยะต่อมา การเปิดโอกาสให้เด็กมองโลกในมุมต่างๆ กัน ในช่วงที่เด็กอายุยังน้อย จะสามารถช่วยให้เขาพัฒนาความเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนเมื่อพวกเขาอายุมากขึ้นได้”

เมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียน สมองของเขาก็จะพร้อมสำหรับการพัฒนา ถึงแม้ว่าอัตราการผลิตเจริญเติบโตของจุดเชื่อมต่อประสาทจะลดลงบ้าง แต่สมองของเด็กก็พร้อมที่จะเรียนรู้ เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อพวกเขามีความสุข นักวิทยาศาสตร์ได้ให้ข้อสังเกตจากภาพแสดงกลไกของสมองโดยการถ่ายภาพจากเครื่องถ่ายภาพสมองระบบแม่เหล็ก (Magnetic Resonance Imaging MRI) ว่าเมื่อคนอารมณ์ดี กำลังทำกิจกรรมและได้รับสิ่งไว้ สมองจะมีการกระตุ้น แต่ในทางตรงกันข้าม เมื่อคนเกิดความกระวนกระวายกลัว รู้สึกไม่ปลอดภัย หรือกังวลกับสิ่งต่างๆ การเคลื่อนไหวทางสมองก็จะลดต่ำลงมาก เหตุผลเพราะว่าเมื่อเราเครียด สมองจะผลิตฮอร์โมนความเครียดที่เรียกว่า คอร์ติโซล (cortisone) ซึ่งฮอร์โมนนี้จะยับยั้งการทำงานของเซลล์สมอง ดังนั้น ถ้าเด็กมีความสุขและปลอดภัย โดยธรรมชาติแล้วเด็กจะสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น และดำเนินชีวิตในทางสร้างสรรค์ขึ้นด้วย

ความจำ (memory) เป็นส่วนที่อยู่ในระดับขั้นพื้นฐานของสมอง หากเด็กได้แต่เพียงจดจำข้อมูลจะไม่สามารถพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์ได้เลย ควรให้ความสำคัญกับความรู้และการคิดเชิงวิเคราะห์อย่างเท่าๆ กัน เด็กควรเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหาและสมมุติฐานของเขา เมื่อเผชิญหน้ากับปัญหาหรือคำถาม เนื่องจากทักษะเหล่านี้จะกลายเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิตของพวกเขาต่อไปข้างหน้า เด็กควรได้รับโอกาสมากขึ้นในมิติอื่นๆ ของการศึกษาด้วย เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเป็นผู้นำ หรือมีความคิดสร้างสรรค์ เด็กบางคนอาจจะไม่เก่งด้านวิชาการ แต่ก็เป็่นนักสังคมที่ยอดเยี่ยมและอาจเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดีต่อไปก็เป็นได้

จากการได้ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงวัย การเจริญเติบโตทางสมองที่ถูกรักษาพัฒนาหล่อหลอมให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่ยากสลับซับซ้อน ให้เกิดความเข้าใจง่าย โดยผ่านการฝึกอย่างเป็นระบบจะช่วยพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ได้ดี

ความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ควรฝึกให้แก่เด็ก จึงจะมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการเขียนสูงขึ้น และเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการคิดได้อย่างเสรีมากยิ่งขึ้น ดังมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

วิภาฤดี วิภาวิน (2543, หน้า 2) ได้กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือที่สามารถพัฒนาเด็กให้มีจินตนาการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในการสร้างสรรค์ทางภาษา เป็นการระบายอารมณ์ตามธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวเด็ก ทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดความชื่นชมในศิลปะ ช่างซึ่งในการใช้ภาษาเพื่อแสดงออกในด้านต่างๆ

ณภัทร สระประเทศ (2544, หน้า 26) กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์มาก ทั้งต่อตัวผู้เรียนและครูผู้สอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดต่างๆ รอบตัวเอง จึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นออกมาเป็นสำนวนภาษาที่ไพเราะสละสลวย ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับครูผู้สอนอีกด้วย เพราะจะทำให้เข้าใจเด็กเป็นรายบุคคลได้โดยดูจากงานเขียนที่นักเรียนเขียนขึ้นมา

ถวัลย์ มาศจรัส (2546, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญต่อชีวิต

1.1 เกิดภูมิปัญญาด้านสำนวนภาษาใหม่ๆ สำหรับติดติดสื่อสารให้ทันโลกทันเหตุการณ์

1.2 เกิดอาชีพใหม่ๆ จากการใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์ เช่น นักโฆษณา นักเขียน นักเขียนบทวิทยุ โทรทัศน์ โฆษก พิธีกร นักได้วาที การแสดงเดี่ยว (ทอล์กโชว์) นักแปล

1.3 เกิดการสืบสานรากเหง้าทางวัฒนธรรม ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การแสดงซึ่งเป็นทั้งสาระและความบันเทิงของชีวิต ฯลฯ

2. ความสำคัญต่อบุคคล

2.1 พัฒนาสมองซีกขวาในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ

2.2 ทำให้เกิดภูมิปัญญา (Wisdom) ด้านต่างๆ ด้วยตนเอง อาทิ ด้านภาษา ด้านเหตุผล ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

3. ความสำคัญต่อสังคม

3.1 เกิดรูปแบบใหม่ในการติดต่อสื่อสารของคนในสังคม และระหว่างสังคมต่อสังคม

3.2 เกิดวัฒนธรรมและอารยธรรมใหม่ของการติดต่อสื่อสาร

3.3 เป็นการจุดประกายความคิด ความฝัน และจินตนาการผ่านการนำเสนอในรูปแบบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นพลังสำคัญที่ทำให้เกิดสาระทางวิชาการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความมีเหตุผล (การใช้สมองซีกซ้าย) และส่วนของความสุนทรีย์ของชีวิต ซึ่งเป็นส่วนของความคิดสร้างสรรค์ (การใช้สมองซีกขวา) อย่างสมดุล

จากแนวคิดที่กล่าวข้างต้น การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่ให้ได้ก็ได้ออกทางความคิด ได้ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึก เกิดความสนใจในการเรียน สนุกสนานเพลิดเพลิน สามารถตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก และเป็นการพัฒนาทักษะการคิดและทักษะการเขียน นอกจากนี้ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ยังช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

วรรณวิไล พันธุ์สีดา (2540, หน้า 30-31) กล่าวว่า การพัฒนาในการสอนเขียนเรียงความ มีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การเขียนประโยคหรือการแต่งประโยค ควรมีการพัฒนา रूपประโยคขึ้นไปตามระดับชั้นและวุฒิภาวะของผู้เรียน จะต้องฝึกตามลำดับ ดังนี้

1.1 การแต่งประโยคความเดียว เป็นการฝึกแต่งประโยคขั้นพื้นฐาน

1.2 การแต่งประโยคความรวม เป็นการฝึกแต่งประโยคที่มีใจความมากกว่า 1 ใจความ

1.2.1 กำหนดคำที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้แต่งประโยค

1.2.2 กำหนดคำที่มีความหมายตรงกันข้ามให้แต่งประโยค

1.2.3 กำหนดคำและคำเชื่อมความให้แต่งประโยค

1.2.4 กำหนดคำเชื่อมให้แต่งประโยค

2. การเขียนข้อความสั้นๆ เป็นการฝึกเขียนให้มีปริมาณของเนื้อความมากกว่าประโยค แต่ยังไม่เน้นการเขียนเป็นเรื่องราว ในขั้นนี้จะฝึกเรียงไปตามลำดับ ดังนี้

2.1 ฝึกเขียนบรรยายข้อเท็จจริงสั้นๆ เป็นการฝึกเขียนจากสิ่งที่เห็น

2.2 ฝึกเขียนบรรยายความรู้สึก หรือเขียนแสดงความรู้สึกเป็นการฝึกขยายความต่อจากการเขียนบรรยายข้อเท็จจริง โดยใช้สถานการณ์เดิม

2.3 ฝึกเขียนแสดงความคิดเห็น เป็นการฝึกเพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้ความคิดในเชิงสร้างสรรค์

2.4 ฝึกเขียนข้อความสั้นๆ เช่น คำขวัญ คำอวยพร และโฆษณา เป็นต้น

3. การเขียนเรื่องอย่างอิสระ เป็นการเขียนเรื่องราวโดยยังไม่ยึดรูปแบบใด แต่มุ่งให้นักเรียนเขียนเป็นเรื่องราวได้เป็นสำคัญ แบ่งการฝึกได้เป็น 2 ขั้นตอนคือ

3.1 การเขียนเรื่องจากประสบการณ์ เป็นการเขียนเรื่องจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน ได้ประสบพบเห็นหรือได้ปฏิบัติอยู่ เช่น เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว เพื่อน เป็นต้น

3.2 การเขียนเรื่องจากจินตนาการ เป็นการเขียนเรื่องโดยนักเรียนใช้จินตนาการของตนเองผูกเป็นเรื่องราวขึ้น ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยสิ่งเร้าต่างๆ เข้ามาช่วยกระตุ้น โดยเริ่มจากสิ่งเร้าที่เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งเร้าที่เป็นนามธรรมดังนี้

3.2.1 การเขียนจากภาพต่อเนื่อง

3.2.2 การเขียนเรื่องจากภาพและคำที่สัมพันธ์กัน

3.2.3 การเขียนเรื่องจากภาพนิ่ง

3.2.4 การเขียนเรื่องจากข้อความที่กำหนดให้

3.2.5 การเขียนเรื่องจากกลุ่มคำที่กำหนดให้

4. การเขียนเรื่องที่มีรูปแบบหรือองค์ประกอบเฉพาะตามรูปแบบการเขียนเรียงความ คือ คำนำ เนื้อเรื่อง สรุป การสอนเขียนเรียงความตามกระบวนการที่กล่าวมานี้มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

4.1 ฝึกจากง่ายไปหายาก

4.2 ฝึกจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม

4.3 ฝึกจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัว

4.4 ฝึกโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

นอกจากนี้ในการเขียนทุกครั้ง ครูต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ครูต้องช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนด้วยความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด

2. ครูต้องให้กำลังใจนักเรียนด้วยการยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนมีพัฒนาการในการเขียนดีขึ้น

3. ในการฝึกบางขั้นตอน ควรเริ่มจากฝึกปากเปล่าแล้วจึงฝึกเขียน

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน แล้วช่วยกันวิเคราะห์จุดเด่น และจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปพัฒนางานของตนเองได้

5. การตรวจผลงานนักเรียนจะต้องมีเกณฑ์การตรวจที่ชัดเจน จึงจะสามารถหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2542, หน้า 34) ได้เสนอแนวทางให้นักเรียนเขียน โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนก่อนลงมือเขียน โดยการให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างประโยคให้สมบูรณ์ หรือให้นักเรียนตั้งชื่อภาพหรือตั้งชื่อเรื่องที่ครูอ่านให้ฟัง ฝึกให้นักเรียนเรียงคำให้เป็นประโยค และเรียบเรียงประโยคให้มีความต่อเนื่องกัน ให้นักเรียนเล่าเรื่องให้จบ ฝึกเขียนบรรยายภาพ เขียนตอบคำถาม เขียนเล่าเรื่องจากประสบการณ์ เขียนเล่าเรื่องจากการไปทัศนศึกษาออกสถานที่ เขียนเล่านิทานที่ได้ฟังมา หรือฝึกเขียนจดหมายประเภทต่างๆ

กาญจนา จันทะดวง (2543, หน้า 6-9) การสอนเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้สอนได้จัดขึ้นให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ หรือเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ ก่อนที่ครูผู้สอนจะลงมือปฏิบัติการสอนนั้น ควรจะต้องศึกษาหลักการสำคัญในการสอนเสียก่อน เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนได้มีแนวทางในการสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถทำให้การสอนนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และแม่นยำในเนื้อหามากขึ้น สำหรับหลักสำคัญในการสอนมี ดังนี้

1. สอนจากง่ายไปหายาก
2. สอนเรื่องที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. สอนโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ
4. สอนโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม
5. สอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม
6. สอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปหาสิ่งที่อยู่ไกลตัว
7. สอนโดยใช้ตัวอย่างสรุปไปสู่การสรุปเป็นกฎเกณฑ์
8. สอนโดยให้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5
9. สอนโดยให้ฝึกสังเกตและพิจารณา
10. สอนให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร
11. สอนจากความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่
12. สอนให้นำสนใจและสนุกสนานเพลิดเพลิน

ณภัทร สระประเทศ (2544, 22-24) กล่าวว่า การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ได้ผลดีนั้น ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ สิ่งจูงใจในการเขียน อันได้แก่ บรรยากาศอบอุ่น

เป็นกันเอง กิจกรรมการเรียนการสอนที่สนุก สื่อการสอนที่เร้าใจ และที่สำคัญคือตัวครูผู้สอน ต้องสนใจและเอาใจใส่ในการช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเขียนเชิงสร้างสรรค์อย่างจริงจัง หลักการสอนมี ดังนี้

1. การให้นักเรียนได้แสดงแนวความคิดใหม่และมีความหมาย ถือเป็นภาระหน้าที่ที่สร้างสรรค์
2. การเขียนสร้างสรรค์ควรมีหลายแบบตามความต้องการของนักเรียน ครูควรยอมรับการเขียนในระยะแรกๆ แม้จะเป็นการเขียนเพียงประโยคเดียว
3. สร้างบรรยากาศให้อบอุ่น สนับสนุนให้นักเรียนได้เขียนอย่างอิสระ
4. กระตุ้นให้นักเรียนนำประสบการณ์เดิมมาเขียน

จากการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย กระบวนการสอนเขียนหลากหลายรูปแบบ คำนี้ถึงความสนใจของผู้เรียน การจัดสิ่งแวดล้อมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน จะช่วยให้การสอนเขียนประสบความสำเร็จได้ดี

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรม

ความหมายของชุดกิจกรรม

ประหยัด จิระวรพงศ์ (2527, หน้า 263) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมไว้ว่า เป็นสื่อการนำสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ของแต่ละหน่วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพโดยผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ และความสามารถของตนเอง ชุดกิจกรรมประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน เนื้อหา สื่อประสม และเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยจัดไว้ในกล่องหรือซองที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 174) กล่าวว่า ชุดการเรียนการสอนเป็นเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างหนึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาและเป็นสื่อผสม เพราะเป็นประสบการณ์เรียนรู้ที่ต้องใช้สื่อหลายอย่าง ระบบการผลิตที่นำสื่อการเรียนหลายๆ อย่าง มาสัมพันธ์และมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสื่อประสม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 117-118) ได้กล่าวว่า ชุดการสอนเป็นสื่อผสมที่ได้จากระบบการผลิต และการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับหน่วยหัวเรื่อง และวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

พยงค์ จิระพงษ์ (2544, หน้า 31) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง สื่อการสอนที่เปลี่ยนมาจากชุดการสอน การใช้ชุดการสอนทำให้เกิดความคิดว่า เป็นสื่อการเรียนที่จัดไว้ให้ครูเป็นผู้ใช้

ในปัจจุบันนักการศึกษาจึงเปลี่ยนมาใช้ชุดการเรียนแทน เพื่อย้ำถึงแนวการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้สื่อต่างๆ ชุดการเรียนมีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น ชุดการสอน ชุดการสอนรายบุคคล ชุดการเรียนสำเร็จรูป ชุดกิจกรรม ซึ่งเป็นชุดของสื่อประสมที่จัดสำหรับหน่วยการเรียน

ประพจน์ ศीलพิพัฒน์ (2540, หน้า 30) ได้กล่าวว่าชุดกิจกรรมหรือชุดการเรียน หมายถึง สิ่งที่ช่วยให้สามารถเรียนได้ด้วยตนเองมีการจัดสื่อไว้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจตลอดเวลา ทำให้เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้

จากการที่ศึกษาความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง การนำสื่อการเรียนการสอนมาจัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของวิชาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและแนวการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือช่วยให้นักเรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถ

หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับชุดกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 119-120) ได้กล่าวว่า ชุดการเรียน (Learning package) ชุดการสอน (Instruction Package) มีแนวคิดพื้นฐานที่นำมาใช้ในการสร้างชุดกิจกรรม เกิดจากหลักการและทฤษฎีซึ่งประกอบด้วยแนวคิดหลัก 5 หลักการ

แนวคิดที่ 1 ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษาได้นำหลักจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ความแตกต่างระหว่างบุคคลมีหลายด้านคือ ความสามารถ สติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม เป็นต้น ในการจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้ วิธีการที่เหมาะสมที่สุด คือ การจัดการเรียนรายบุคคล หรือการสอนตามเอกัตภาพการศึกษาโดยเสรี การศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งล้วนเป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนตามสติปัญญา ความสามารถ และความสนใจ โดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม

แนวคิดที่ 2 ความพยายามที่เปลี่ยนแปลงการสอนจากเดิมที่ยึดครูเป็นแหล่งความรู้ มาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนด้วยการใช้ความรู้จากสื่อการสอนแบบต่างๆ ซึ่งได้จัดให้ตรงกับเนื้อหาและประสบการณ์ตามหน่วยการสอน การเรียนด้วยวิธีนี้ ครูจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเพียงหนึ่งในสามของเนื้อหาทั้งหมด อีกสองส่วนผู้เรียนจะศึกษาด้วยตนเองจากสิ่งที่ผู้สอนเตรียมไว้ในรูปของชุดกิจกรรม

แนวคิดที่ 3 การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ในรูปของการจัดระบบการใช้สื่อการสอนหลายอย่าง มาช่วยในการสอนให้เหมาะสม และใช้เป็นแหล่งความรู้สำหรับนักเรียน แทนการให้ครูเป็น

ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนตลอดเวลา แนวทางใหม่จึงเป็นการผลิตสื่อการสอนแบบประสมให้เป็นชุดกิจกรรม เพื่อเปลี่ยนจากการใช้สื่อเพื่อช่วยครูสอนมาเป็นการช่วยผู้เรียน

แนวคิดที่ 4 ปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อมที่นักเรียนเป็นฝ่ายรับความรู้จากครูเท่านั้นแทบจะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อเพื่อนๆ และต่อครู นักเรียนจึงขาดทักษะการแสดงออก และการทำงานเป็นกลุ่ม จึงได้มีการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาในการเรียนการสอน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ประกอบกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งนำมาสู่การผลิตสื่อออกมาในรูปของชุดกิจกรรม

แนวคิดที่ 5 การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ โดยจัดสภาพการณ์ออกมาเป็นการสอนแบบโปรแกรม ซึ่งหมายถึง ระบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียน

1. ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง
2. ได้ทราบว่าการตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานของตนถูกหรือผิดอย่างไร
3. ได้รับการเสริมแรงที่ทำให้นักเรียนภูมิใจที่ได้ทำถูก หรือคิดถูกอันจะทำให้เกิดการทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต
4. ได้เรียนรู้ไปที่ละขั้นตอนตามความสามารถและความสนใจของตนเอง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตชุดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากที่สุด โดยที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ผ่านการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ การเรียนรู้ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะ สร้างแรงจูงใจ และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากที่สุด

ประเภทของชุดกิจกรรม

ชุดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์หรือการเรียนรู้ นั้น โรงเรียนมักจะจัดเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545, หน้า 605-608)

1. กิจกรรมในหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นในลักษณะที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทเรียนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจในบทเรียน เกิดกระบวนการในทางความคิด ที่ทัศนคติและค่านิยมในทางที่ดี เป็นต้น โดยทั่วไปกิจกรรมในหลักสูตรที่จัดขึ้นในห้องเรียนมักมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า โดยผู้สอนอาจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้วยก็ได้ จากนั้นจะนำกิจกรรมที่วางแผนมาปฏิบัติในห้องเรียน มีลำดับขั้นตอนเริ่มจากขั้นนำกิจกรรมขั้นปฏิบัติกิจกรรมและขั้นสรุปกิจกรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องเรียนเพื่อการเรียนรู้มีอยู่หลายรูปแบบ เช่น เพลง เกม บทบาทสมมติ เล่านิทานประกอบเรื่องการบรรยาย การสาธิต โครงการ การเข้ากลุ่ม ใต้วาที วีดีโอ การวิเคราะห์จากสถานการณ์และประสบการณ์จริง

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การสอนในชั้นให้ดียิ่งขึ้น เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถตลอดจนความสนใจของผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในโรงเรียนนั้น มีอยู่หลายชนิด เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชิงวิชาการ ได้แก่ ชมรมต่างๆ ชุดการสอนสามารถจำแนกตามลักษณะของการใช้งาน ซึ่งนักการศึกษาได้แบ่งประเภทของชุดการสอนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545, หน้า 672-673)

1. ชุดกิจกรรมสำหรับประกอบคำบรรยาย หรือชุดกิจกรรมสำหรับครู เป็นชุดกิจกรรมที่กำหนดกิจกรรมและสื่อการเรียน ให้ครูใช้ประกอบคำบรรยายเพื่อเปลี่ยนบทบาทครูให้พูดน้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนมากขึ้นชุดกิจกรรมนี้จะมีเนื้อหาเพียงหน่วยเดียว

2. ชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่ม ชุดกิจกรรมแบบนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนให้ประกอบกิจกรรมร่วมกันและอาจจัดการเรียนรู้ในรูปของศูนย์การเรียนรู้ ชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่มจะประกอบไปด้วยชุดย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์จะมีสื่อการเรียนหรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนนักเรียน ในศูนย์กิจกรรมนั้นหรือสื่อการเรียนอาจจัดให้ผู้เรียนทั้งศูนย์ใช้ร่วมกันได้ ผู้ที่เรียนจากชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่มอาจต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น หลังจากคุ้นเคยต่อวิธีการใช้แล้วผู้เรียนจะสามารถช่วยเหลือกันละกันได้เองระหว่างประกอบกิจกรรมการเรียน หากมีปัญหาผู้เรียนจะสามารถซักถามครูได้เสมอ

3. ชุดกิจกรรมรายบุคคล หรือชุดกิจกรรมทางไกล เป็นชุดกิจกรรมที่จัดระบบขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเอง ตามลำดับขั้นตามความสามารถของแต่ละบุคคลเมื่อศึกษาจบแล้ว จะทำการทดสอบประเมินผลความก้าวหน้าและศึกษาชุดอื่นต่อไปตามลำดับ เมื่อมีปัญหาผู้เรียนจะปรึกษาตนเองได้ ผู้สอนพร้อมให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้แนะนำหรือผู้ประสานงานทางการเรียน

ประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน จำแนกโดยยึดผู้สอนและผู้เรียนเป็นหลัก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม โดยเริ่มจากการเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอน และเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมภายใต้การนำของผู้สอน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมประเภทนี้ผู้เรียนเป็นแกนกลางในการประกอบกิจกรรม ส่วนผู้สอนจะทำหน้าที่ประสานงาน ส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วม

กิจกรรม แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม ช่วยสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนให้ดำเนินไปด้วยดี

สรุปว่าชุดกิจกรรมที่จะทำให้การสอนได้ผลนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการจัดทำ ซึ่งเราจะต้องพิจารณาว่าชุดกิจกรรมที่เราทำนั้นประเภทใดที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด

องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

องค์ประกอบในการสร้างชุดกิจกรรมนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างชุดกิจกรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแนวทางให้การสร้างชุดกิจกรรมนั้นเป็นไปอย่างมีระบบและสมบูรณ์ในตนเอง ทิศนา แคมมณี (2534, หน้า 10-12) กล่าวว่าชุดกิจกรรมประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม ประกอบด้วย หมายเลขกิจกรรม ชื่อของกิจกรรม และเนื้อหาของกิจกรรมนั้น
2. คำชี้แจงเป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมและลักษณะของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น
3. จุดมุ่งหมายในส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมนั้น
4. ความคิดรวบยอด เป็นส่วนที่ระบุเนื้อหาหรือมโนทัศน์ของกิจกรรมนั้นส่วนนี้ควรได้รับการย้ำและเน้นเป็นพิเศษ
5. สื่อ เป็นส่วนที่ระบุถึง วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อช่วยให้ครูทราบว่าต้องเตรียมอะไรบ้าง
6. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุเวลาโดยประมาณว่า กิจกรรมนั้นควรใช้เวลาเพียงใด
7. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีการจัดกิจกรรมนี้ได้จัดไว้เป็นขั้นตอน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักวิชาแล้วยังเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ครูในการดำเนินการซึ่งมีขั้นตอนดังนี้
 - 7.1 ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน
 - 7.2 ขั้นกิจกรรม เป็นส่วนที่ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดประสบการณ์นำไปสู่การเรียนรู้ตามเป้าหมาย
 - 7.3 ขั้นอภิปราย เป็นส่วนที่ผู้เรียนจะได้มีโอกาสนำเสนอประสบการณ์ที่ได้รับจากขั้นกิจกรรมมาวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและอภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางออกไปอีก
 - 7.4 ขั้นสรุป เป็นส่วนที่ครูและผู้เรียนประมวลข้อความรู้ที่ได้จากขั้นกิจกรรมและขั้นอภิปราย นำมาสรุปหาสาระสำคัญที่สามารถนำไปใช้ต่อไป
 - 7.5 ขั้นฝึกปฏิบัติ เป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนในกิจกรรมไปฝึกปฏิบัติเพิ่มเติม

7.6 ชั้นประเมินผล เป็นส่วนที่ได้รับความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนหลังจากการฝึกปฏิบัติครบถ้วนทุกขั้นตอนแล้ว โดยได้ทำแบบฝึกกิจกรรมทบทวนท้ายชุดกิจกรรม

คาร์ดาเรลลี (Cardarelli, 1973, p. 150) ได้กำหนดโครงสร้างของชุดกิจกรรมซึ่งประกอบด้วย

1. หัวข้อ (Topic)
2. หัวข้อย่อย (Sub topic)
3. จุดหมายหรือเหตุผล (Rational)
4. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral objective)
5. การสอบก่อนเรียน (Pre-test)
6. กิจกรรมและประเมินตัวเอง (Activities and Self-evaluation)
7. การทดสอบย่อย (Quiz หรือ Formative)
8. การทดสอบขั้นสุดท้าย (Post-test หรือ Summative Evaluation)

จากการศึกษาองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ทำให้ทราบว่าองค์ประกอบมีหลายรูปแบบซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงรูปแบบของ ทิศนา เขมมณี และคาร์ดาเรลลี มาประยุกต์ใช้มีองค์ประกอบดังนี้

1. คำชี้แจง
2. คำแนะนำสำหรับครู
3. คำแนะนำสำหรับนักเรียน
4. การจัดชั้นเรียน
5. แผนการจัดการเรียนรู้
 - 5.1 มาตรฐานการเรียนรู้
 - 5.2 ตัวชี้วัด
 - 5.3 สาระสำคัญ
 - 5.4 จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 5.5 สาระการเรียนรู้
 - 5.6 กระบวนการจัดการเรียนรู้
 - 5.7 สื่อและแหล่งเรียนรู้
 - 5.8 การวัดและประเมินผล
 - 5.6 สื่อการเรียนรู้

5.7 เครื่องมือการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 123) กล่าวว่า ได้ลำดับขั้นตอนในการพัฒนาชุดการสอนที่สำคัญ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. หมวดย่อย เนื้อหา และประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชา หรือ บูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการตามที่เหมาะสม
2. กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการสอนโดยประมาณเนื้อหาวิชาที่จะถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง
3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนต้องถามตัวเองในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอะไรบ้างแล้วกำหนดออกมาเป็น 4 – 5 หัวเรื่อง
4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ มโนทัศน์และหลักการที่กำหนดจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปแนวคิด สาระ และหลักเกณฑ์สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทาง การจัดเนื้อหา มาสอนให้สอดคล้องกัน
5. กำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง เป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อนแล้วเปลี่ยนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่มีเงื่อนไขและเกณฑ์การเปลี่ยนพฤติกรรม
6. กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นแนวทางการเลือกและการผลิตสื่อการเรียนการสอน “กิจกรรมการเรียน” หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่าน การทำกิจกรรมตามใบงาน ตอบคำถาม เขียนภาพ เล่นเกม เป็นต้น
7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบค่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้วผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
8. เลือกและผลิตสื่อการเรียนการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ คือ เป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่นำไปทดลองหาประสิทธิภาพ เรียกว่า “ชุดกิจกรรม”
9. หาประสิทธิภาพชุดกิจกรรม เพื่อเป็นการประกันว่า ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอนผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ล่วงหน้า โดยคำนึงหลักที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้บรรลุผล

10. การใช้ชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมที่ได้ปรับปรุงแล้วและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดกิจกรรม และตามระดับการศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ ดังนี้

- 10.1 ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน
- 10.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
- 10.3 ชี้นำประกอบกิจกรรมการเรียนรู้
- 10.4 ชี้นำสรุปบทเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อวัดพฤติกรรมการเรียนรู้

หลังเรียนที่เปลี่ยนไป

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 185) ได้เสนอขั้นตอนการผลิตชุดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาที่จะนำมาสู่การสร้างกิจกรรมนั้นอย่างละเอียด เมื่อทราบจุดมุ่งหมายวิชาชีพที่จะนำมาสร้างชุดกิจกรรมนั้น เน้นหลักของการเรียนรู้อะไรบ้าง แล้วพิจารณาแบ่งหน่วยการเรียนการสอน ซึ่งควรลำดับขั้นตอนเนื้อหาสาระ ตามสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ก่อนหลัง และตามขั้นตอนของความรู้ และลักษณะของวิชานั้นๆ

2. เมื่อศึกษาเนื้อหาสาระและบางหน่วยการเรียนการสอนได้แล้ว ให้พิจารณาว่าจะสร้างชุดกิจกรรมแบบใดโดยคำนึงถึงผู้เรียนคือใคร จะทำกิจกรรมอย่างไร และจะทำได้ดีเพียงใด

3. กำหนดหน่วยการเรียนการสอน โดยประมาณเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนด

4. กำหนดความคิดรวบยอดให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง

5. กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนเชิงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคิดรวบยอด และครอบคลุมเนื้อหาสาระของการเรียนรู้

6. วิเคราะห์งานโดยนำจุดประสงค์การเรียนแต่ละข้อวิเคราะห์งาน เพื่อคิดกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วจัดลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมถูกต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละข้อ

7. วางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่วิเคราะห์งานไว้แล้ว

8. การผลิตสื่อการเรียนหรือระบุข้อเสนอนโยบายการจัดทำ หรือจัดหาสื่อการเรียนอย่างละเอียด สื่อการเรียนควรจะพิจารณาสิ่งที่หาได้ง่าย ราคาถูก สะดวกต่อการใช้ แต่ใช้ได้ผล คือ ช่วยการเรียนการสอนได้สัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น

9. วางแผนการประเมินผล ทั้งการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ทดลองใช้ชุดการเรียนเพื่อหาประสิทธิผล การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม

ควรนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเล็กๆ ดูก่อน เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่อง และแก้ไขปรับปรุงแล้วจึงไปทดลองใช้กับกลุ่มใหญ่

10. การทดลองใช้ชุดกิจกรรมเพื่อตรวจข้อบกพร่องนั้นจะพิจารณาสิ่งต่อไปนี้ คือ
 - 10.1 ชุดกิจกรรมนั้นต้องเป็นความรู้พื้นฐานของผู้เรียนหรือไม่
 - 10.2 กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนเหมาะสมหรือไม่
 - 10.3 เนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และจุดประสงค์สอดคล้องเหมาะสมหรือไม่
 - 10.4 การประเมินผลก่อนและหลังเรียนให้ความเชื่อมั่นมากน้อยเพียงใด

จากการศึกษาสรุปว่า ในการสร้างชุดกิจกรรมนั้น ควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุสื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แล้วทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำชุดกิจกรรมนั้นไปใช้จริงต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการสร้างชุดกิจกรรมของ ทิศนา แคมมณี ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และ วิชัย วงศ์ใหญ่ โดยนำมาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2546, หน้า 42-45) เสนอเกณฑ์ประกันประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตพอใจว่า ถ้าหากนวัตกรรมมีประสิทธิภาพถึงระดับที่กำหนดแล้ว ก็มีคุณค่านำไปใช้ได้ และมีคุณค่าแก่การลงทุนผลิตออกมากำหนดเกณฑ์ ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง(กระบวนการ) และพฤติกรรม (ผลลัพธ์)

1. ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (transitional behavior หรือ E_1) คือประเมินผลต่อเนื่อง ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยๆ พฤติกรรมนี้เรียกว่า “ กระบวนการ ” (process) ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม และรายบุคคล ซึ่งได้แก่ งานที่ได้รับมอบหมายและกิจกรรมอื่นที่ผู้อื่นได้กำหนดไว้

2. การประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (terminal behavior หรือ E_2) คือประเมินผลลัพธ์ของผู้เรียน (products) โดยพิจารณาจากการทดสอบหลังเรียนการกำหนดค่าการหาประสิทธิภาพ เป็น E_1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ และ E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ซึ่งการที่กำหนดเกณฑ์ E_1/E_2 มีค่าเท่าใดนั้น ผู้ที่สอนเป็นผู้พิจารณาโดยเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำ มักจะตั้งค่าไว้เป็น 80/80, 85/85 และ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 เป็นต้น ซึ่งเมื่อผลิตนวัตกรรมเสร็จแล้ว จะต้องนำนวัตกรรมไปหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. 1:1 (หรือแบบเดี่ยว) คือ การทดลองกับผู้เรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเก่ง โดยทดลองกับเด็กอ่อนก่อน ทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็ก ปานกลาง แล้วจึงนำไปทดลองกับเด็กเก่ง

2. 1:10 (หรือแบบกลุ่ม) คือ ทดลองกับผู้เรียน 6 – 10 คน คณะผู้เรียนทั้งเก่งและอ่อน คำนวณหาประสิทธิภาพและปรับปรุง ซึ่งในแต่ละครั้งคะแนนจะเพิ่มขึ้นเกือบเท่าเกณฑ์ หรือห่างจากเกณฑ์ประมาณ 10% นั่น คือ ค่า E_1/E_2 ประมาณ 70/70

3. 1:100 (หรือภาคสนาม) คือ ทดลองกับผู้เรียน 40 – 100 คน คณะผู้เรียนทั้งเก่งและอ่อน คำนวณหาประสิทธิภาพและปรับปรุง ซึ่งในครั้งนี้นักที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

เมื่อทดสอบนวัตกรรมแล้ว ให้เทียบกับค่า เพื่อดูว่าเรายอมรับประสิทธิภาพหรือไม่ ซึ่งการยอมรับประสิทธิภาพของนวัตกรรมมี 3 ระดับ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อนวัตกรรมของประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าไม่เกิน 2.5%

2. เท่ากับเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของนวัตกรรมเท่ากับหรือสูงกว่าที่ตั้งไว้มีค่าไม่เกิน 2.5%

3. ต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ เมื่อประสิทธิภาพของนวัตกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 494) ได้กล่าวถึง

1. ความจำเป็นของการทดสอบหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ดังต่อไปนี้

1.1 สำหรับหน่วยงานผลิตชุดกิจกรรม เป็นการประกันคุณภาพของชุดกิจกรรมว่าอยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่ทดสอบประสิทธิภาพและผลิตออกมาใช้ประโยชน์ได้ไม่ดีก็ต้องทำใหม่ เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลา แรงงาน และเงินทอง

1.2 สำหรับผู้ใช้ชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่มุ่งหวัง ดังนั้นก่อนการนำชุดกิจกรรมไปใช้ ครูควรมั่นใจว่าชุดกิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้ได้ชุดกิจกรรมที่มีคุณค่าตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.3 สำหรับผู้ผลิตชุดกิจกรรม การทดสอบหาประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจได้ว่าเนื้อหาที่บรรจุในชุดกิจกรรมมีความเหมาะสมและง่ายต่อการเข้าใจ อันจะช่วยให้ผู้ผลิต มีความชำนาญสูงขึ้น เป็นการประหยัดแรงงาน เวลา และเงินทองในการเตรียมต้นแบบ

2. การกำหนดเกณฑ์หาประสิทธิภาพ หมายถึง การกำหนดระดับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การกำหนดเกณฑ์จะประเมินจากพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ

2.1 ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง เป็นการประเมินจากพฤติกรรมย่อยๆ หลายพฤติกรรม เรียกว่า “กระบวนการ” (Process) ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมรายบุคคล และกิจกรรมอื่นๆ ตามที่ผู้สอนกำหนด

2.2 พฤติกรรมขั้นสุดท้าย เป็นการประเมินผลลัพธ์ (Product) ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 495) กล่าวว่า การกำหนดเกณฑ์ E_1 / E_2 ให้มีค่าเท่าใดนั้นควรพิจารณาตามความเหมาะสม โดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ ความจำ มักจะตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 เป็นต้น เมื่อกำหนดเกณฑ์แล้วนำไปทดลองจริง อาจได้ผลไม่ตรงตามเกณฑ์แต่ไม่ควรต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้เกินร้อยละ 5 เช่น ถ้ากำหนดไว้ 90/90 ก็ควรได้ไม่ต่ำกว่า 85.50/85.50

3. การทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 496-497) ได้เสนอขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอนได้ดังนี้

1. ขั้นหาประสิทธิภาพ 1:1 (แบบเดี่ยว)

เป็นการทดลองกับผู้เรียนครั้งละ 1 คน โดยทดลอง 3 ครั้งกับเด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวนี้อาจได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก

2. ขั้นหาประสิทธิภาพ 1:10 (แบบกลุ่ม)

เป็นการทดลองกับผู้เรียน 6 - 10 คน (คณะผู้เรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน) คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงในคราวนี้คะแนนของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้น

3. ขั้นหาประสิทธิภาพ 1: 100 (ภาคสนาม)

เป็นการทดลองกับผู้เรียนทั้งชั้น 30-40 คน คำนวณหาค่าประสิทธิภาพแล้วทำการปรับปรุงผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

หลังการทดลองคำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงแก้ไข ผลลัพธ์ที่ได้ควรจะใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ต่ำกว่าเกณฑ์ได้ไม่เกิน 2.5%

บุญชม ศรีสะอาด (2537, หน้า 25-29) จำแนกวิธีการหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเป็น 3 วิธี คือ

1. การหาประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือครู โดยจะใช้แบบประเมินผลให้ผู้เชี่ยวชาญหรือครูพิจารณาทั้งด้านคุณภาพ เนื้อหาสาระ และเทคนิคการจัดทำสื่ออื่นๆ

แบบประเมินอาจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) หรือเป็นแบบเห็นด้วยไม่เห็นด้วย สรุปผลเป็นความถี่แล้วอาจทดสอบความแตกต่างระหว่างความถี่ด้วยค่าไค-สแควร์

2. การหาประสิทธิภาพโดยผู้เรียน มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการหาประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญหรือครู แต่เน้นการรับรู้คุณค่าที่ได้จากการเรียนเป็นสำคัญ ประสิทธิภาพของสื่อการสอนที่มีความเที่ยงตรงที่จะพิสูจน์คุณภาพ และคุณค่าของสื่อการสอนนั้นๆ โดยจะวัดว่าผู้เรียนที่เกิดการเรียนรู้อะไรขึ้นบ้าง เป็นการวัดเฉพาะผลที่เป็นจุดประสงค์ของการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมนั้นอาจจำแนกได้เป็น 2 วิธี คือ

2.1 กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำไว้ เช่น เกณฑ์ 80/80 หรือ 90/90

2.2 ไม่ได้กำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า แต่จะพิจารณาการเปรียบเทียบผลการสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ หรือเปรียบเทียบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดกิจกรรมนั้นสูงกว่า หรือเท่ากับสื่อ หรือเทคนิคการสอนอย่างอื่นหรือไม่ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม สรุปได้ว่าการทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม และการตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ในการพัฒนาชุดกิจกรรมในครั้งนี้คณะผู้วิจัย ใช้การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมโดยการประเมินผลพฤติกรรมผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง(กระบวนการ) และพฤติกรรม (ผลลัพธ์) E_1/E_2 และทำการทดสอบประสิทธิภาพแบบ 1:1 (หรือแบบเดี่ยว) คือ การทดลองกับนักเรียน 3 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเก่ง อย่างละ 1 คน โดยทดลอง กับเด็กอ่อนก่อน ทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็กปานกลาง แล้วจึงนำไปทดลองกับเด็กเก่งแบบ 1:10 (หรือแบบกลุ่ม) คือทดลองกับนักเรียน 9 คน คณะผู้เรียนทั้งเก่ง ปานกลางและอ่อน อย่างละ 3 คน คำนวณหาประสิทธิภาพและปรับปรุงแบบ 1:100 (หรือภาคสนาม) คือ ทดลองกับนักเรียน 30 คน คณะผู้เรียนทั้งเก่ง ปานกลาง และอ่อน อย่างละ 10 คน โดยตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพไว้ที่ เกณฑ์ 75/75

ขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรม

สุวัฒน์ มุทเมธา (2523, หน้า 339-340) กล่าวโดยทั่วไปการใช้ชุดกิจกรรม มีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทดสอบก่อนเพื่อดูพฤติกรรมเบื้องต้น อันเป็นพื้นฐานของการเรียนของผู้เรียนใช้เวลาประมาณ 10 – 15 นาที

2. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นสำคัญของการใช้ชุดกิจกรรมตามปกติทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากการนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนกระตือรือร้น มีความต้องการที่จะเรียนในศูนย์การเรียนในการสอนทั่วไป เช่น นำเอาปัญหาประจำวันมาอภิปราย การเล่าเรื่อง หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเป็นต้น

3. ประกอบกิจกรรม มีขั้นตอนดังนี้ แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมการเรียน การสอนตามที่กำหนดเพื่อผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ทำกิจกรรมในศูนย์เสร็จแล้วให้เปลี่ยนไปทำกิจกรรม ในศูนย์อื่นๆ

4. สรุปทเรียน ครูนำในการสรุปทเรียนซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการตั้งคำถาม การให้ผู้เรียน เล่าสรุปความเข้าใจ หรือการทำกิจกรรมเพิ่มเติมก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนได้ความรู้รอบยอด หรือหลักการตามที่กำหนด

5. ประเมินผลการเรียนให้ผู้เรียนทำข้อสอบอีกครั้ง เพื่อประเมินดูว่าผู้เรียนบรรลุผลตาม ที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน ในกรณีที่ไม่ผ่าน จุดประสงค์ที่กำหนดข้อใดข้อหนึ่ง ถ้าผู้เรียนสอบผ่านจุดประสงค์หมดทุกข้อ ก็ให้ผู้เรียนเรียน ชุดต่อไป

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525, หน้า 192) กล่าวว่า การใช้ชุดการเรียนการสอนจะประสบ ความสำเร็จก็ต่อเมื่อได้มีการจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ซึ่งต้อง คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
2. ให้นักเรียนมีโอกาสได้ทราบผลการกระทำทันทีจากกิจกรรมการเรียนการสอน
3. มีการเสริมแรงจากนักเรียนจากประสบการณ์ที่เป็นความสำคัญอย่างถูกต้อง ตามขั้นตอนของการเรียนรู้
4. คอยชี้แนะแนวทางตามขั้นตอนในการเรียนรู้ ตามทิศทางที่ครูได้วิเคราะห์และกำหนด ความสามารถพื้นฐานของนักเรียน

จากการศึกษาขั้นตอนใช้ชุดกิจกรรม สรุปว่า เป็นการนำชุดกิจกรรมไปใช้ประกอบการเรียน การสอนตามขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน การใช้ชุดกิจกรรม ดังนี้ ครูศึกษาคู่มือการใช้สำหรับครู นักเรียนศึกษาคำชี้แจงสำหรับนักเรียน และปฏิบัติตามกิจกรรมตามคำชี้แจง

คุณค่าของชุดกิจกรรม

ในการนำชุดกิจกรรมการเรียนมาใช้ในการศึกษาได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของชุดกิจกรรม การเรียนไว้ ดังนี้

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524, หน้า 174) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดการเรียนไว้ ดังนี้

1. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครู ลดบทบาทในการบอกของครู
2. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน และสื่อผสมที่จัดไว้ในระบบมีการ เปลี่ยนแปลงกิจกรรมและช่วยรักษาระดับความสนใจของผู้เรียนตลอดเวลา

3. เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง ทำให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ พิจารณาข้อมูล ฝึกความรับผิดชอบ และการตัดสินใจ

4. เป็นแหล่งความรู้ที่ทันสมัยและคำนึงถึงหลักจิตวิทยาในการเรียนรู้

5. ช่วยขจัดปัญหาการขาดครู เพราะผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง

6. ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ เพราะสามารถนำไปใช้ได้ทุกเวลา และไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะในโรงเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 121) ได้สรุปคุณค่าของชุดการสอน

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ให้มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2. ได้รับความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเองและสังคม

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4. เป็นการสร้างความพร้อมและมั่นใจแก่ผู้เรียน เพราะชุดกิจกรรมผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบมาใช้ได้ทันที

5. ทำให้การเรียนของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดกิจกรรมสามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือความขัดแย้งทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน เนื่องจากชุดกิจกรรมทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนผู้สอน แม้ผู้สอนจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนก็สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดกิจกรรมที่ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพมาแล้ว

7. กรณีที่ครูประจำวิชาไม่สามารถเข้าสอนได้ตามปกติ ครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนโดยใช้ชุดกิจกรรมได้ มิใช่เข้าไปคุมชั้นเรียนและปล่อยให้ นักเรียนอยู่เฉยๆ เพราะเนื้อหาอยู่ในชุดกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนไม่ต้องเตรียมพร้อมมาก

จากการศึกษาคุณค่าของชุดกิจกรรม พอสรุปว่า ชุดกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากที่สุด ถึงแม้ว่าครูจะพูดหรือสอนไม่เก่งก็ตาม และยังสามารถช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูเพราะผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองได้

เอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

องค์ประกอบของการวัดและประเมินผล

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2538, หน้า 29-30) ได้กล่าวถึงการวัด 2 องค์ประกอบตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน คือ

1. การวัดด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ ความสามารถทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เป็นผลงานปรากฏออกมา การวัดแบบนี้จึงต้องใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ (Performance test) ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่วิธีปฏิบัติ (Process) และผลงานที่ปฏิบัติ (Product)

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา (Content) รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มีวิธีสอบวัดได้ 2 ลักษณะคือ

2.1 การสอบแบบปากเปล่า (oral test) การสอบแบบนี้มักกระทำเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการสอบที่ต้องการดูแลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการดูถ้อยคำในการตอบคำถาม รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่างๆ เช่น การสอบปริศยานิพนธ์ ซึ่งต้องการวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ทำ ตลอดจนแง่มุมต่างๆ การสอบปากเปล่าสามารถวัดได้ละเอียดลึกซึ้ง และคำถามก็สามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมได้ตามต้องการ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ (Paper – Pencil test or written test) เป็นการวัดที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือตอบ ซึ่งมีรูปแบบการตอบ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ (Free Response Type) ซึ่งได้แก่ การสอบวัดที่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง (Essay test) นั้นเอง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ (Fixed Response Type) ซึ่งเป็นการสอนที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้คำตอบ หรือกำหนดคำตอบมาให้เลือก ซึ่งมีรูปแบบของคำถามคำตอบอยู่ 4 รูปแบบ คือ แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง แบบจับคู่ แบบเติมคำและแบบเลือกตอบ

การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านเนื้อหาโดยการสอบข้อเขียนนั้นเป็นที่นิยมแพร่หลายในโรงเรียน อันเป็นการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย หรือความรู้และความคิด โดยการประเมินจากการเรียนการสอนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พฤติกรรมด้านความรู้และความคิดจะประกอบด้วยพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความจำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในอันที่จะทรงไว้หรือรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับจากการเรียนการสอน และจากประสบการณ์ต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่สัมพันธ์กับประสบการณ์นั้นๆ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่จดจำไว้ได้ออกมาได้ถูกต้อง

2. ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความ และสรุปความเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเห็น หรือเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้รับอย่างถูกต้องและสามารถสื่อความเข้าใจที่ตนเองมีอยู่ไปยังผู้อื่นได้อย่างถูกต้องด้วย

3. การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ วิธีการดำเนินการต่างๆ ซึ่งได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกันได้ถูกต้องเหมาะสม

4. การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราว ข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ใดๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ ได้ และสามารถบอกได้ว่าส่วนย่อยๆ นั้นแต่ละส่วนสำคัญอย่างไร ส่วนใดสำคัญที่สุด แต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมีหลักการใดร่วมกัน

5. การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยเข้าด้วยกันให้เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ได้ผลผลิตที่แปลกใหม่และดีกว่าเดิม พฤติกรรมด้านนี้เน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ นั้นเอง

6. การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการวินิจฉัย ตีราคาสิ่งต่างๆ หรือเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีหลักเกณฑ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป กลุ่มพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยนี้ พฤติกรรมย่อยด้านความรู้ ความจำ เป็นพฤติกรรมระดับต่ำสุด ถือเป็นพฤติกรรมขั้นพื้นฐาน ส่วนพฤติกรรมย่อยด้านความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เป็นพฤติกรรมที่สูงขึ้นตามลำดับ ในการเรียนการสอนนั้นโดยทั่วไปต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสูงกว่าความรู้ความจำ (คือเป็นการพัฒนาให้เกิดความคิดนั้นเอง)

การวัดและประเมินผลการเขียนสร้างสรรค์

อารมณี เพชรชื่น (2547, หน้า 40-41) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลของผู้เรียนสามารถกระทำได้ 2 ลักษณะคือ การทดสอบแบบอิงกลุ่ม หรือการวัดผลแบบอิงกลุ่ม (Norm referenced measurement) การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ (Criterion referenced measurement) ซึ่งการทดสอบทั้ง 2 แบบนี้ มีคุณลักษณะที่สำคัญต่อไปนี้

1. การทดสอบแบบอิงกลุ่ม หรือการวัดผลแบบอิงกลุ่ม เป็นการทดสอบหรือการสอบที่เกิดจากแนวความเชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ว่าด้วยความสามารถของบุคคลใดๆ ในเรื่องใดนั้นไม่เท่ากัน บางคนมีความสามารถเด่น บางคนมีความสามารถด้อย และส่วนใหญ่จะมีความสามารถปานกลาง การกระจายของความสามารถของบุคคล ถ้านำมาเขียนกราฟ

จะมีลักษณะคล้ายๆ โค้งรูปประซัง หรือที่เรียกว่าโค้งปกติ ดังนั้นการสอบแบบนี้จึงยึดคนส่วนใหญ่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ โดยพิจารณาคะแนนผลการสอบของบุคคลเทียบกับคนอื่นๆ ในกลุ่มคะแนน จะมีความหมายก็ต่อเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคะแนนของบุคคลอื่นที่สอบด้วยข้อสอบฉบับเดียวกัน จุดมุ่งหมายของการสอบแบบนี้ก็เพื่อกระจายบุคคลทั้งกลุ่มไปตามความสามารถของแต่ละบุคคลนั่นก็คือคนที่มีความสามารถสูงจะได้คะแนนสูง คนที่มีความสามารถด้อยกว่าก็จะได้คะแนนลดหลั่นลงมาจนถึงคะแนนต่ำสุด

2. การสอบแบบอิงเกณฑ์ หรือการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ ยึดความเชื่อในเรื่องการเรียนรู้เพื่อรอบรู้กล่าวคือ ยึดหลักการว่าในการสอนนั้นจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งหมดหรือเกิดทั้งหมด ประสบผลสำเร็จในการเรียน จะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตามแต่ทุกคนควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาไปถึงขีดความสามารถสูงสุดของตน โดยอาจใช้เวลาแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ดังนั้น การทดสอบแบบอิงเกณฑ์จึงมีการกำหนดขึ้นแล้วนำผลการสอบวัดของแต่ละบุคคลเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ไม่มีการนำผลไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ในกลุ่ม ความสำคัญของการทดสอบแบบนี้ จึงอยู่ที่การกำหนดเกณฑ์เป็นสำคัญ เกณฑ์ หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา ตามจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม หรือกลุ่มของพฤติกรรมก็ได้ จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ จึงเป็นการตรวจสอบดูว่าใครเรียนได้ถึงเกณฑ์ และใครยังไม่ถึงเกณฑ์ ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขต่อไป เช่น อาจให้มีการเรียนซ่อมเสริม

หลักการเขียนแบบทดสอบ

สุมาลี จันทรชลอ (2542, หน้า 38-39) กล่าวว่า เนื่องจากการเขียนข้อสอบไม่สามารถวัดความสามารถได้ทั้งหมด การเขียนข้อสอบจึงควรถามในสิ่งที่สำคัญ หลักการเขียนข้อสอบไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตาม ควรคำนึงถึงหลักสำคัญๆ ต่อไปนี้

1. ถามให้ครอบคลุมเนื้อหาหรือจุดประสงค์โดยทั่วไป ครูมักใช้ผลจากการสอบวัดเป็นเกณฑ์สำคัญในการสรุปความรู้ความสามารถของนักเรียน การถามเพียงส่วนหนึ่งส่วนใดอาจขาดความตรงและไม่ยุติธรรมสำหรับผู้สอบบางคน ซึ่งอาจพลาดหรือบกพร่องในส่วนที่ถูกนำมาถามนั้น ดังนั้น การสอบวัดจึงควรถามให้ครอบคลุมเนื้อหา โดยอาจใช้คำถามหลายๆ ข้อเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาหรือจุดประสงค์สำคัญ เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มความตรงให้กับแบบทดสอบ เพราะจะครอบคลุมและชัดเจนส่วนที่ผู้สอบพลาดบ้างได้บางส่วน แต่จะมีบางส่วนนำความรู้มาสอบวัด นอกจากนี้ การถามครอบคลุมเนื้อหาจะทำให้การเดายากขึ้น

2. ถามในสิ่งสำคัญ เนื้อหาที่กล่าวถึงแต่ละวิชา ประกอบด้วยส่วนที่เป็นสาระสำคัญและส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย หรือแม้แต่นิ่งบทความยังประกอบด้วยสาระสำคัญและสิ่งที่อธิบายประกอบเช่นเดียวกัน เนื่องจากการทดสอบส่วนมากถูกจำกัดด้วยเวลา จึงถามความรู้

ทั้งหมดของวิชานั้นๆ ไม่ได้ ดังนั้น จึงควรถามเฉพาะสิ่งที่สำคัญที่ควรเรียนรู้ สิ่งที่ยังบอกถึงความสามารถของผู้เรียน ดังนั้นการสอบวัดจึงควรวัดจากจุดประสงค์การเรียนการสอน ที่สำคัญไม่ควรถามรายละเอียดนอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อวัดความรู้ในรายละเอียดนั้นๆ ในบางตอน

3. ถามให้ลึก ผู้ตอบไม่สามารถตอบได้โดยง่าย แต่ต้องพิจารณาก่อนอย่างรอบคอบ จึงจะสามารถตอบได้อย่างถูกต้อง การถามให้ลึกจึงเป็นการถามเพื่อวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับสูงกว่าความจำ จึงไม่ควรถามตามตำรา หรือถามตามที่ครูสอบตรงๆ หรือถามจากเรื่องที่กำหนดตรงๆ แต่ปรับสถานการณ์ ปรับเงื่อนไข ให้อธิบายใหม่ หรือต้องเชื่อมโยงรายละเอียดของแต่ละส่วนมาสัมพันธ์กัน จึงจะสามารถให้คำตอบได้ การเขียนข้อสอบให้มีคุณสมบัตินี้ จึงต้องคิดพิจารณาอย่างรอบคอบเช่นเดียวกัน

4. ถามโดยใช้ตัวอย่าง ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดี คำถามจะเป็นแบบทดสอบที่ผู้เรียนจำได้ดี ดังนั้น การตั้งคำถามควรให้เป็นแบบอย่างที่ดี

5. ถามให้ชัดเจนและจำเพาะเจาะจง การเขียนข้อสอบที่ดีคำถามต้องมีความชัดเจนว่าต้องการให้ตอบอะไร มีขอบข่ายแค่ไหน คำถามจึงต้องมีความจำเพาะเจาะจง ไม่คลุมเครือหรือหลีกเลี่ยงคำถามสองแง่สองมุม

ประโยชน์ของแบบทดสอบ

การวัดความสามารถการเขียน สามารถนำผลที่ประเมินแล้วไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอน ดังที่ เสริม ทศศรี (2536, หน้า 8) กล่าวถึงประโยชน์ที่มีต่อผู้เรียนและผู้สอนไว้ ดังนี้

ประโยชน์ต่อผู้เรียน

1. เพื่อพัฒนาการเรียนของผู้เรียน
2. เพื่อเป็นสิ่งเร้าทางการเรียน
3. ทำให้ทราบระดับความสามารถทางการเรียน
4. ทำให้ทราบความบกพร่องทางการเรียน

ประโยชน์ต่อครูผู้สอน

1. ช่วยให้รู้พฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียน
2. ทำให้ทราบความก้าวหน้าในการสอน
3. ทำให้ทราบความเด่น - ด้อยของผู้เรียน
4. ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนให้ตรงจุด
5. ช่วยในการเลือกวิธีสอนและกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม
6. ช่วยในการจัดกลุ่มผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

7. ช่วยในการรายงานผลการเรียนแก่ผู้ปกครอง

กระบวนการสร้างแบบทดสอบ

ในการปฏิบัติงานใดก็ตาม หากผู้ปฏิบัติทราบกระบวนการทำงานว่ามีขั้นตอนอย่างไร และปฏิบัติไปตามขั้นตอนเหล่านั้น จะทำให้งานสามารถดำเนินไปตามเป้าหมายได้ ในการสร้างแบบทดสอบ หากผู้สร้างทราบขั้นตอนในการสร้างและปฏิบัติตามขั้นตอน จะทำให้สร้างข้อสอบ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โรส (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 47-52 อ้างอิงใน Rose, 1954, p. 103) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสร้างข้อสอบ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นวางแผน สิ่งที่ควรปฏิบัติในการวางแผนสร้างข้อสอบ คือ

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมาย ในการสร้างข้อสอบทุกครั้งต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย ให้ชัดเจนและแน่นอนว่าเพื่อวัตถุประสงค์ใด

1.2 กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด ในขั้นนี้หากกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาและพฤติกรรมที่จะออกข้อสอบได้เหมาะสม ก็จะช่วยให้ออกข้อสอบมีความเที่ยงตรง

1.3 กำหนดส่วนประกอบอื่นๆ ที่จำเป็นในการออกข้อสอบและในการเลือกข้อสอบ คือ การกำหนดเวลาในการสร้างข้อสอบ บุคลากรในการสร้างข้อสอบ จำนวนข้อของข้อสอบ เวลาในการทดสอบ วิธีการตรวจและให้คะแนน เป็นต้น

2. ขั้นเตรียมงาน เป็นการเตรียมสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างข้อสอบ ได้แก่ หลักสูตร หนังสือแบบเรียน ทำการวิเคราะห์หลักสูตร อุปกรณ์ในการพิมพ์ การอัดสำเนา ฯลฯ

3. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นลงมือเขียนข้อสอบ ในกรณีการสร้างข้อสอบนั้นทำ ในรูปคณะกรรมการ คณะกรรมการแบ่งงานกันเขียนข้อสอบ แล้วนัดหมายเวลาหรือมาประชุม วิจารณ์ข้อสอบที่สร้างขึ้น

4. ขั้นประเมินหรือตรวจสอบคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปปรับปรุงข้อสอบ มีขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นประเมินเบื้องต้น คือ การวิจารณ์ข้อสอบ โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

4.1.1 ข้อคำถามวัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่

4.1.2 ข้อคำถามชัดเจนเข้าใจตรงกันหรือไม่

4.1.3 ข้อคำถามมีคำตอบที่แน่นอนเพียงคำตอบเดียวหรือไม่

4.1.4 ข้อคำถามใช้ภาษารัดกุม เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนหรือไม่

4.1.5 ในกรณีเป็นข้อสอบเลือกตอบ พิจารณาว่าตัวเลือกเหมาะสมหรือไม่

การเรียงข้อคำถามถูกต้องตามหลักหรือไม่ เช่น เรียงตามลำดับเนื้อหา เรียงจากง่ายไปยาก และการเรียงตัวเลือกในแต่ละข้อเหมาะสมสวยงามหรือไม่

5. ขั้นตรวจสอบคุณภาพหลังการทดสอบ ข้อสอบที่ผ่านการทดสอบแล้วนำมาตรวจให้คะแนนและตรวจสอบคุณภาพอีก โดยพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้ คือ

5.1 ความยากง่ายของข้อสอบ

5.2 อำนาจจำแนกของข้อสอบ

5.3 หาค่าสถิติพื้นฐานของข้อสอบ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและความแปรปรวน

คุณลักษณะของผู้เขียนแบบทดสอบที่ดี

ผู้ที่จะเขียนแบบทดสอบได้ดีมีคุณสมบัติ 5 ประการ ดังที่ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530, หน้า 45-46) กล่าวไว้สรุปได้ ดังนี้

1. มีความรู้ในเนื้อหา ความชัดเจนในเนื้อหาจะทำให้สามารถนึกแง่มุมต่างๆ ที่จะถามได้เป็นอย่างดี

2. รู้จุดมุ่งหมายของวิชา การรู้จุดมุ่งหมายของวิชาจะทำให้สามารถเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมต่างๆ ได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชานั้น

3. รู้เทคนิคการถาม การรู้เทคนิคการถามช่วยให้มองเห็นแง่มุมต่างๆ ที่ควรถาม รู้ว่าเนื้อหานั้นๆ ควรตั้งคำถามเช่นใดจึงจะเหมาะสม ทำให้คำถามนั้นเป็นคำถามที่ดีและถามได้ลึกซึ้ง

4. มีทักษะในการใช้ภาษา การมีทักษะในการใช้ภาษาทำให้สามารถสร้างคำถามให้มีความชัดเจนและรัดกุมได้ และช่วยให้ข้อคำถามนั้นมีความเป็นปรนัย

5. มีทักษะในการเขียนข้อสอบและวิจารณ์ ผู้มีประสบการณ์ในการเขียนข้อสอบมาก คือ ผู้ที่เขียนข้อสอบบ่อยๆ และถ้าได้รับฟังคำวิจารณ์บ่อยๆ จะทำให้รู้เทคนิคการคิดตัวลงได้ดี ทำให้ข้อคำถามแต่ละข้อใช้วัดความสามารถของผู้สอบได้จริง

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยสามารถนำความรู้ไปใช้ในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้ได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน

เอกสารเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

คำเขียน อิมใจ (2543, หน้า 29) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งกระบวนการองค์ประกอบตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ หากเป็นไปในทางบวกจะเป็นผลทำให้เกิดความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน จะมีการเสียสละ อุทิศร่างกาย แรงใจ แรงทรัพย์ และ

สติปัญญาให้แก่งานมากขึ้น ในทางตรงข้ามหากผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติต่อการปฏิบัติงานเป็นไปในทางลบ จะมีผลทำให้เกิดความไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงาน ขาดความกระตือรือร้นปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ความพอใจต่อการทำงานจะเป็นผลมาจากการสร้างแรงจูงใจของผู้บริหารเพื่อที่จะกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเต็มใจ มีความสุขใจ และใช้พลังที่มีอยู่ปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ไชยวัฒน์ ชาญปริชารัตน์ (2543, หน้า 52) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานที่ปฏิบัติในทางบวกคือ รู้สึกชอบ รัก พอใจ หรือเจตคติที่ดีต่องาน ซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองของความต้องการทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เป็นความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับความสำเร็จตามความต้องการหรือแรงจูงใจ

วิจิตร แสงชัย (2543, หน้า 11) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ความรู้สึกนี้จะจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานรักงานที่รับผิดชอบอยากทำงาน คิดค้นวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ดี และจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ความต้องการ

บังอร ควรประสงค์ (2544, หน้า 26) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติทางด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ ความพึงพอใจย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลที่ได้รับ

ปนัดดา ยอดระบำ (2544, หน้า 6) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ดีที่ชอบที่พอใจ หรือที่ประทับใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับ โดยสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ บุคคลทุกคนมีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง และมีความต้องการหลายระดับ ซึ่งหากได้รับการตอบสนองก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ

พิชิต บุตรศรีสวย (2546, หน้า 11) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกชอบ ความรัก ความยินดียอมรับ และการมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในเชิงบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความกระตือรือร้น มุ่งมั่น มีความคิดสร้างสรรค์ และมีกำลังใจต่อการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน จนบรรลุความสำเร็จขององค์กร

ทองคุณ หนองพร้าว (2547, หน้า 38) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งเร้าต่างๆ เป็นผลต่อเนื่องจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้านั้นแล้วว่าดีหรือต้องการ

พงศธร หวังกลุ่มกลาง (2547, หน้า 28) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก

จากการศึกษาความหมายของความพึงพอใจสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียน เป็นความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติที่ดีของบุคคล เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความกระตือรือร้น มุ่งมั่น มีความคิดสร้างสรรค์ และมีกำลังใจต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ดี และจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

สก็อตต์ (สุพิตร สมหนองหว่า, 2547, หน้า 86 อ้างอิงใน Scott, 1970, p. 124) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลในเชิงปฏิบัติ มีลักษณะดังนี้

1. งานควรมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว และมีความหมายสำหรับผู้ทำ
2. งานที่ต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงานต้องมีลักษณะ ดังนี้

- 3.1 คนทำงานมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย
- 3.2 ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง
- 3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

มาสโลว์ (Maslow, 1970, pp. 69-80) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) นับว่าเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ความต้องการของมนุษย์ มีลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความมั่นคงในชีวิตทั้งที่เป็นอยู่ปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้าอบอุ่นใจ
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน
4. ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียงอยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ

5. ความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบผลสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ยาก

ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจดังกล่าวข้างต้นนั้น ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ โดยที่ผู้เรียนจะมีความพึงพอใจในการเรียนหรือการทำงานนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับผลตอบแทนและมีแรงจูงใจ จึงจะทำให้การเรียนหรือการทำงานนั้นประสบผลสำเร็จตามต้องการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สบาภรณ์ วันสาสึบ (2550, บทความ) ได้ศึกษาผลการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเชิงสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยดำเนินการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างในการทดสอบประสิทธิภาพ และกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้ศึกษาใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า ผลการทดสอบประสิทธิภาพการพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีค่าประสิทธิภาพ 83.87/86.97 เป็นไปตามเกณฑ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการพัฒนาชุดกิจกรรมแบบทดสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อชุดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเชิงสร้างสรรค์ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .57 อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด

เชษฐา ทองจำปา (2552, บทความ) ได้ศึกษาพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สอดแทรกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเรื่องราวในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านน้ำม้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 25 คน ผลการศึกษาพบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพรวม เป็น 90.70/88.93 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 88.93 สูงกว่าร้อยละ 80 และสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 6.92 คะแนน คิดเป็นร้อยละเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเท่ากับ 23.07 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรม พบว่า โดยรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60

วัฒนา ฤทธิ์เพชร (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโคกกระชายโนนกลุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 ปีการศึกษา 2550 พบว่า ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพ 86.09/83.64 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านคิด วิเคราะห์และเขียนเชิงสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.35 คิดเป็นร้อยละ 87.08 อยู่ในระดับ มาก

อรัญญา บุญเลิศ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อหาประสิทธิภาพ 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับก่อนเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณาราม สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling) ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ชุดการสอนทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 87.07/85.23 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ 80/80 นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผ่องพรรณ แก้วหล้ม (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประชากรที่ใช้ศึกษา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2551 จำนวน 65 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่แสดงออกมามากที่สุด ระหว่างปฏิบัติการคือ มีความสนุกสนาน ร่าเริง ในการเขียน และรองลงมาคือแสดงความรู้สึกผ่านงานเขียนด้วยอารมณ์ขัน เศร้า ยินดี พิศวง ซาบซึ้ง คิดเป็น ร้อยละ 71.85 และ 62.62 ตามลำดับ

ศิริพร แสนสุข (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้การพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดการสอนวรรณคดีไทย แบบบูรณาการ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน

บ้านโคกตะเคียน อำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 23 คน ผลการพัฒนาสรุปได้ ดังนี้ ชุดการสอนวรรณคดีไทยแบบบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ 84.72/85.43 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรียนรู้ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ชุดการสอนวรรณคดีไทยแบบบูรณาการ อยู่ในระดับมากที่สุด

ปิยวรรณ เนาบุตร (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและพัฒนาชุดฝึกเสริมทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกสว่างป่าไผ่งาม โรงเรียนบ้านโคกสว่างป่าไผ่งาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 จำนวน 16 คน โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design) ผลการศึกษา พบว่า ชุดฝึกเสริมทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.21/82.40 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เห็นด้วยกับชุดฝึกเสริมทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย อยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

ยัง (Young, 2005, p. 27) ได้ศึกษาเพื่อปรับปรุงทักษะการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การศึกษาอาศัยความต้องการการเปลี่ยนแปลงตามที่รับรู้ในหลักสูตรเชิงปฏิบัติการเป็นฐานที่ใช้อยู่อย่างกว้างขวางในรายวิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในมหาวิทยาลัย และได้ออกแบบเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการของอาจารย์คนหนึ่ง วิธีการศึกษาได้พัฒนาคำถามวิจัยที่ว่า ข้าพเจ้าสามารถเตรียมนักศึกษารายวิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นผู้เขียนที่มีความรู้ก้าวหน้าขึ้นมากได้หรือไม่ ได้พัฒนาหลักสูตรการเขียนเชิงสร้างสรรค์เชิงทดลองขึ้นมาหลักสูตรหนึ่ง ซึ่งร่วมกันใช้สอนเทคนิคการเขียน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงวรรณกรรม แบบฝึกเขียนในชั้นเรียนและใช้โตะกลมด้วย หลักสูตรทดลองนี้ใช้สอนเป็นรายวิชาหนึ่งเป็นเวลา 7 สัปดาห์ สอนนักศึกษาอาสาสมัครที่มหาวิทยาลัยควีนส์ เมืองคิงส์ตัน จังหวัดออนแทรีโอ พบว่าหลักสูตรทดลองนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี

เคนซ์ (Kenz, 1993, p. 563-A) ได้ศึกษาแนวความคิดการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยแนวความคิดเชิงเพื่อฝันนั้นประกอบด้วยเรื่องราวที่ไม่เหมือนหรือห่างไกลจากโลกแห่งความเป็นจริง หรือโลกแห่งเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นโลกแห่งประสบการณ์ของผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม

การเขียนเรื่องเพื่อฝันสามารถเปิดเผยให้เห็นถึงความเป็นจริงที่สอดคล้องกับโลกเชิงประจักษ์ได้ ดังนั้น เรื่องราวเชิงเพื่อฝันจึงมีคุณค่าด้านสติปัญญาหรือความคิด แนวการเขียนที่สำคัญจะใช้ ถ้อยคำที่มีความเป็นไปไม่ได้ ทฤษฎีเกี่ยวกับอุปมาอุปมัยและการกล่าวถึงความคลุมเครือ สำหรับการสืบค้นคุณค่าทางสติปัญญาของเรื่องราวเชิงเพื่อฝันสำหรับเรื่องต่างๆ ที่รวบรวมไว้จะเสนอ รูปแบบเชิงสร้างสรรค์ที่เรียบง่ายกว่า เช่น เรื่องนกเงือกปีศาจและมัมมี่ที่ไม่ตาย ตลอดจนการมีพลังด้านอารมณ์ของความคลุมเครือ

คริสเต็นเซ็น (Christensen, 1994, p. 3661-A) ได้ศึกษาเพื่อสอบสวนผลของการจัดกระบวนการที่มีต่อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีพรสวรรค์พิเศษ ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ต่ำและสูง วิธีการศึกษาใช้การออกแบบเส้นฐานหลายแบบกับนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน ผู้ถูกทดลองเป็นเด็กจำนวน 15 คน ในโรงเรียนในเขตเมืองโรงหนึ่งในจำนวนประชากรที่เลือกได้ว่าเป็นผู้มีพรสวรรค์พิเศษ นักเรียน 12 คน เป็นผู้มีผลสัมฤทธิ์ต่ำตามคำนิยามของโรงเรียนคือ คะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 80 ในส่วนของศิลปะทางภาษาจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาตรฐานของสำนักวิจัยการศึกษา หรือทำหน้าที่ได้ต่ำกว่าความคาดหวังในศิลปะทางภาษาในบางด้าน แต่มีคะแนนความฉลาดทางปัญญาตามแบบวัดของ Wechsler ที่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 97 นักเรียนทุกคนมีทักษะในการเล่นกีบอร์ดและใช้คอมพิวเตอร์มาแล้วเป็นเวลา 4 ปีในโรงเรียน นักเรียนแต่ละคนได้รับการติดตามโดยการเข้าโครงการในระยะเส้นฐานต่างๆ โดยอิสระ มีนักเรียน 5 กลุ่มๆ ละ 3 คน มี 1 กลุ่มเป็นกลุ่มใหม่ให้ใช้คอมพิวเตอร์เป็นเวลาติดต่อกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ระยะแทรกแซงเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สำหรับแต่ละกลุ่มมีคาบเรียนในชั้นเรียน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ ในการเรียนคอมพิวเตอร์เพื่อการเขียน หลังการเข้าร่วมนักเรียนกลับไปสู่กิจกรรมเส้นฐานการเขียนเรียงความด้วยดินสอ หลังจากนั้นให้นักเรียนเขียนด้วยคอมพิวเตอร์หรือดินสอตามแต่จะมีเวลาและที่ว่างให้เขียน เก็บรวบรวมข้อมูลตามการเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่เขียนสำหรับนักเรียนแต่ละคน โดยใช้คะแนน Z สำหรับการประเมินแต่ละคน และใช้ t-test คู่เพื่อวิเคราะห์กลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ 11 คน ใน 12 คน เพิ่มปริมาณการเขียนของตนขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อใช้คอมพิวเตอร์ คะแนนประเภทคุณภาพ 14 คะแนน จาก 55 คะแนน ที่เป็นไปได้สำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ 11 คน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อใช้คอมพิวเตอร์ คะแนน 34 จาก 55 คะแนน เพิ่มขึ้นเมื่อใช้การจัดการกระบวนการด้วยคอมพิวเตอร์สำหรับผลงานที่เพิ่มขึ้นเป็นรายเรื่อง เมื่อคะแนนของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์กลุ่ม คะแนนด้านปริมาณ ด้านคุณภาพรวมและด้านประเภทคุณภาพทั้งหมด ยกเว้น 1 ด้าน (ความคิดกลาง) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อใช้

คอมพิวเตอร์ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงในฐานะที่เป็นกลุ่มเพิ่มความยาวของเรื่องที่เขียนด้วยคอมพิวเตอร์ขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ส่วนประเภทคุณภาพไม่เพิ่มขึ้น

แอดเลอร์ (Adler, 2002, p.177-A) ได้วิจัยบทบาทการปฏิบัติพัฒนาการเขียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในวิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาความเข้าใจในระดับที่แตกต่างของวัยรุ่น และเพื่อพัฒนาผู้เรียนในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาเลือกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่อาศัยใน 3 ชุมชนชานเมืองนิวยอร์ก มีผู้ร่วมวิจัยคือครู 4 คน และนักเรียน 24 คน โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ครูเปิดวิสัยทัศน์และคอยช่วยเหลือผู้เรียน พบว่า ผู้วิจัยได้ช่วยให้ นักเรียนเข้าใจในวิชาการ นักเรียนมีภาวะอารมณ์ที่มีจินตนาการสูง ส่งผลให้การปฏิบัติกรเขียนเชิงสร้างสรรค์พัฒนาขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่า การพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้ผู้เรียนมีจินตนาการ ส่งเสริมความคิดของผู้เรียนและช่วยพัฒนาทักษะด้านการเขียนของผู้เรียนได้ดี จึงควรให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทักษะด้านการเขียนไปพร้อมกัน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้